

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra preprimární a primární pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Tvorba nových pomůcek a jejich využití pro analyticko-syntetickou metodu čtení

Creation of new tools and their use for analytical-synthetic method of reading

Michaela Chárová

Vedoucí práce: Mgr. Jolana Ronková, Ph.D.

Studijní program: Učitelství pro základní školy (M7503)

Studijní obor: I.ST (7503T047)

2022

Odevzdáním této diplomové práce na téma Tvorba nových pomůcek a jejich využití pro analyticko-syntetickou metodu čtení potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 25. 3. 2022

Ráda bych touto cestou poděkovala své vedoucí diplomové práce paní Mgr. Jolaně Ronkové, Ph.D. za čas, odborné vedení a rady při psaní této práce. Dále bych chtěla poděkovat Základní a mateřské škole Božičany za poskytnutí podmínek pro praktickou část této diplomové práce.

ABSTRAKT

Cílem diplomové práce je vytvoření nových pomůcek pro analyticko-syntetickou metodu čtení. V teoretické části představuji především analyticko-syntetickou metodu čtení, ale i jiné alternativní metody čtení, které se využívají na školách dnes. Detailně také rozebírám jednotlivé etapy analyticko-syntetické metody čtení a případné hodnocení nebo diagnostiku čtení. Na základě odborné literatury uvádím přínosy ale i problémy, které mohou nastat při výuce analyticko-syntetickou metodou. Představuji také učební pomůcky využitelné ve výuce, které tuto metodu podporují. Pro srovnání s pomůckami k výuce čtení analyticko-syntetickou metodou uvádím typické pomůcky využívané při nácviku čtení metodou genetickou. V praktické části popisuji postupy tvorby učebních pomůcek a uvádím vhodné využití pomůcek v praxi. Funkčnost a použitelnost pomůcek jsem ověřovala na Základní škole a mateřské škole v Božičanech v okrese Karlovy Vary. Ke každé pomůcce jsem vytvořila didaktický komentář, který slouží jako průvodce ke konkrétní pomůcce. Za nejpraktičtější a nejvyužitelnější pro ostatní kolegy považuji přehled konkrétních činností využitelných v praxi. Díky této části může moje diplomová práce sloužit ostatním kolegům jako metodický materiál do výuky. Součástí praktické části jsou zkušenosti, doporučení a komentáře k jednotlivým pomůckám vyzkoušených v praxi. Podařilo se mi vytvořit patnáct funkčních pomůcek k výuce analyticko-syntetickou metodou čtení. Snažila jsem se, aby pomůcky byly různorodé a vyrobené z různých materiálů.

KLÍČOVÁ SLOVA

analyticko-syntetická metoda, čtení, didaktické pomůcky, výroba pomůcek

ABSTRACT

The aim of the diploma thesis is to create new tools for analytical-synthetic method of reading. In the theoretical part, I present mainly the analytical-synthetic method of reading, but also other alternative methods of reading that are used in schools today. I also analyze in detail the individual stages of the analytical-synthetic method of reading and possible evaluation or diagnostics of reading. Based on the literature, I present the benefits but also the problems that may occur in teaching analytical-synthetic method. I also present teaching aids that can be used in teaching, which support this method. For comparison with aids to teaching reading by the analytical-synthetic method, I present typical aids used in the practice of reading by the genetic method. In the practical part I describe the procedures of creating teaching aids and state the appropriate use of aids in practice. I verified the functionality and usability of the aids at the primary and kindergarten school in Božičany in the district of Karlovy Vary. I created a didactic commentary for each aid, which serves as a guide to a specific aid. I consider the overview of specific activities usable in practice to be the most practical and usable for other colleagues. Thanks to this part, my diploma thesis can serve other colleagues as a methodological material for teaching. The practical part includes experience, recommendations and comments on individual aids tested in practice. I managed to create fifteen functional teaching aids using the analytical-synthetic method of reading. I tried to make the aids diverse and made of different materials.

KEYWORDS

analytical-synthetic method, reading, didactic aids, production of aids

Obsah

Úvod	7
1 Metody výuky čtení	9
1.1 Metody syntetické	10
1.2 Metody analytické	13
2 Analyticko-syntetická metoda	15
3 Jednotlivé etapy analyticko-syntetické metody čtení	17
3.1 Etapa jazykové přípravy žáka na čtení	17
3.2 Etapa slabičně analytického způsobu čtení	20
3.3 Etapa plynulého čtení	22
4 Možné problémy a přínosy analyticko-syntetické metody při výuce	24
5 Hodnocení a diagnostika čtení	27
6 Ostatní využívané metody výuky čtení	29
7 Učební pomůcky	34
7.1 Pomůcky pro výuku čtení analyticko – syntetickou metodou	35
7.1.1 Porovnání s pomůckami pro genetickou metodu čtení	37
8 Praktická část	40
8.1 Cíle výzkumného šetření	40
8.2 Metody výzkumu	40
8.3 Výzkumný vzorek	43
8.4 Časový harmonogram	43
9 Vytvořené učební pomůcky pro analyticko-syntetickou metodu čtení	45
9.1 Kartičky písmen	45
9.2 Vláček	47
9.3 Obrázková abeceda	49

9.4	Slabika a obrázek	52
9.5	Pexeso	53
9.6	Tabulky s kolíčky.....	55
9.7	Zásobník slov	58
9.8	Hrníčky	60
9.9	Dopravní prostředky	62
9.10	Obrázkové sloupce.....	64
9.11	Barevná písmenková tabulka	66
9.12	Tabulky značek	68
9.13	Obrázkové puzzle	70
9.14	Ztracené slabiky	72
9.15	Kostky.....	73
10	Závěr.....	77
	Seznam použitých informačních zdrojů	79
	Seznam příloh	82

Úvod

Nástup do prvního ročníku základní školy hraje v životě člověka velmi důležitou roli, nejen pro žáky, ale i pro rodiče představuje poměrně zásadní milník. Žáci si zde osvojují značné množství dovedností a vědomostí, které zkrátka budou v dnešním světě potřebovat. Výuka a způsob práce učitele na základní škole zcela jistě ovlivní žákův postoj k učení a ke školnímu prostředí vůbec. Rodič si dnes může volit z celé řady výukových směrů a velkého množství základních škol. Jedna ze záležitostí, podle kterých si rodič vybírá, může být školou zvolená metoda nácviku prvopočátečního čtení a psaní.

Čtení jako takové považuji za základní kámen školního vyučování, ale i celého žití gramotného člověka. Bez čtení se zkrátka neobejdeme. V mé diplomové práci se budu především zabývat analyticko-syntetickou metodou čtení. A to z toho důvodu, že výrazným přínosem analyticko-syntetické metody je kladení důrazu na bezchybné zvládnutí techniky čtení. A to zejména správnost, plynulost a výrazovost. Po dokončení nácviku čtení čte žák správně a plynule přiměřené texty s porozuměním. Analyticko-syntetická metoda je také nejdéle využívanou metodou na našich školách.

Cílem diplomové práce je vytvoření pomůcek pro analyticko-syntetickou metodu čtení. Tvořením těchto pomůcek bych se sama ráda připravila na moje první roky vyučování v prvních třídách, ale také bych chtěla inspirovat ostatní kolegy k tvoření pomůcek do běžné výuky. Díky učebním pomůckám totiž dochází k efektivnější výuce a tím snazšímu dosahování vzdělávacích cílů.

V teoretické části představuji především analyticko-syntetickou metodu čtení. Pro ucelenou představu o stávajících metodách výuky čtení uvádím i jiné alternativní metody čtení, které se využívají na školách dnes. Na základě odborné literatury zaznamenávám přínosy ale i problémy, které mohou nastat při výuce analyticko-syntetickou metodou.

V praktické části se věnuji tvorbě pomůcek, které podporují analyticko-syntetickou metodu čtení. Představuji postupy výroby vytvořených učebních pomůcek. Ke každé pomůcce vytvořím didaktický komentář, který bude využíván jako návod k použití učebních pomůcek pro ostatní čtenáře. Důležité je také zjistit, zda jsou pomůcky funkční a

nemají nějaké nedostatky. Z tohoto důvodu pomůcky ověřím v praxi a popíši moje zkušenosti a případná doporučení.

Věřím, že moje práce bude využitelná i pro ostatní učitele, kteří se mohou mými pomůckami inspirovat a využít je i ve svých hodinách českého jazyka.

1 Metody výuky čtení

„Čtení představuje druh řečové schopnosti, jež plní podobně jako mluvená řeč komunikativní funkci a je nástrojem sociální interakce“ (Křivánek, Wildová, 1998, s. 40).

O historii výuky čtení se můžeme dočíst v učebních textech M. Kořínka, Z. Křivánka (1989, s. 9-16) nebo například v textech Z. Křivánka, R. Wildové (1998, s. 8-17). Mnoho informací o vývoji a třídění různých metod čtení najdeme ve Stručném slovníku pedagogickém, který byl vydán koncem 19. století.

Dříve se využívala především syntetická metoda (spojení písmen ve slabiky). V 19. století se začíná objevovat potřeba nalezení efektivnějších a snadnějších způsobů výuky čtení a psaní.

Jean Joseph Jacotot (1770-1840) propracoval metodu čtení od celých slov ve své metodice elementárního čtení. „Učitel dětem přečetl první příběh nejprve jako celek, potom po větách. Pak se děti učily zpaměti větu za větou. Věty pak děti analyzovaly na slova podle učitelova vzoru, později ukazovaly a četly v různém pořadí. Když děti dovedly každé slovo první věty najít a přečíst, začal rozklad slov na slabiky, aby je dovedly přečíst i ukázat. Stejně se postupovalo při rozkladu na hlásky a písmena.“ (M. Kořínek, Z. Křivánek, 1989)

Následným pokrokem byly snahy o propojení metody syntetické a analytické. Metoda analyticko-syntetická u nás navazuje na J. A. Komenského a jeho Živou abecedu. Tato metoda je dodnes jednou z využívaných metod na našich školách.

„Ve školní praxi je již běžná pluralita vyučovacích metod (metoda analyticko - syntetická, genetická či vlastní inovace základních metodických postupů konkrétním učitelem). Zodpovědnost při výběru vyučovacího postupu, učebnice nebo jiného didaktického materiálu je ve většině případů ponechána na učiteli. Od něho se očekává schopnost variovat a individualizovat metodické postupy tak, aby respektovaly skutečnou situaci žáků“ (Wildová, 2012).

Metody výuky čtení můžeme rozdělit do tří skupin:

- **metody analyticko-syntetické** - Při nácviku čtení se vychází z celku – slova nebo slabiky. Z něho se vyvozují prvky – hlásky a písmena, které se opět spojují v celek.
- **metody syntetické** - Východiskem čtení je prvek. Jako prvek bereme hlásku nebo písmeno, které dále spojujeme v celek – slabiku nebo slovo.
- **metody analytické** - Východiskem čtení je celek. Jedná se o fonický nebo grafický obraz věty, slova, případně slabiky, z něhož se dále vyvozuje jednotlivý prvek – slovo, slabika, hláska, písmeno. (Křivánek, Wildová, 1998, s. 10-17)

„Čtení, které je vlastně porozumění znakům psané řeči, ať už v tištěné nebo psané podobě, patří ke dvěma základním složkám lidské gramotnosti. V procesu učení tyto dvě složky spolupůsobí na principu, který by se dal zjednodušeně popsat jako proces od smyslu ke znaku a od znaku ke smyslu“ (Fabiánková, Havel, Novotná, 1999, s. 35).

1.1 Metody syntetické

Metoda slabikovací

Při této metodě se děti učí pojmenovávat jednotlivá písmena (á, bé, cé). Následně písmena skládají do slabik, později do slov. Tato metoda se využívala v Čechách do roku 1870. Je nejstarší metodou výuky počátečního čtení.

Metoda byla velmi náročná, proto by se učitel měl věnovat každému žákovi individuálně. „Když žák učiteli zadaný text přeslabikoval – přitom musel učitel mnohdy pomáhat, přešel učitel k dalšímu žákovi. Učitel měl ještě někdy učitelského pomocníka, který se mohl více věnovat abecedářům. Když učitel pracoval s jedním žákem, ostatní dostali příkaz, aby se učili. Jak to ale vypadalo ve třídě skutečně, můžeme si snadno představit.“ (Křivánek, Wildová, 1998, s. 11) Kritikem této metody byl například Tomáš Vorbes. Dle jeho názoru je metoda pro žáky nepřírozená a nefunkční. „Hlavním nedostatkem bylo, že se žáci učili čist podle této metody velmi dlouho a obtížně. Na příkladu lze pochopit nelogičnost této metody“ (Fasnerová, 2018 s. 94)

Například: slabika „ry“: er – ypsilon
slabika „cha“: cé – há – á
slovo „mech“ = em – é – cé – há
slovo „byl“ = bé – ypsilon – el

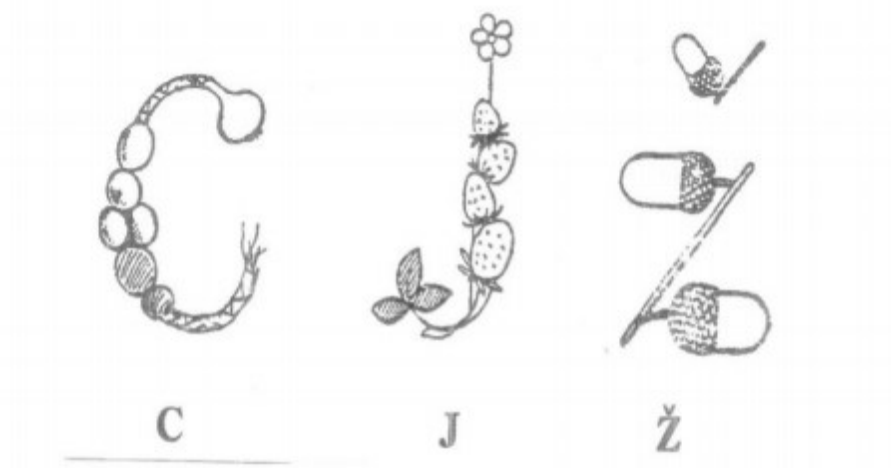
(Fabiánková, Havel, Novotná, 1999, s. 17)

Metoda hláskovací

Zakladatelem této metody je Beneš Optát, který byl kritikem písmenkové metody. Děti se učí hlásky, které označují příslušné písmeno. Výrazným problémem bylo spojování hlásek do slabik. Z důvodu náročnosti izolace hlásek se využívaly různé metodické postupy.

1. Metoda mnemotechnická – metoda náslovných hlásek

Metoda spočívala v izolaci první hlásky (náslovné hlásky). Např. u – ucho. Výraznou a zásadní pomůckou byly nápovědné obrázky (napovídaly první písmeno ve slově).

Obrázek 1 Příklad nápovědného písmene (Santlerová, 1995, s. 10).

2. Metoda fonomimická

K poznávání hlásek se vybírali hlásky, které se vyskytují jako citoslovce, nebo jako zvukové projevy zvířat, např. pes vrčí – vrrr.

3. Metoda skriptologická

Ve stejný čas se žák učil číst i psát nové písmeno. Izolovaná hláska se nejdříve spojila s daným písmenem.

Metoda normálních slabik

Tato metoda exponuje slabiku jako celek. Žáci tak čtou jména nápočedných obrázků (např. makovice), poté čtou po slabikách (ma-ko-vi-ce) a následně izolovanou slabiku (ma). Výhodou metody je pomoc při zvládnutí přechodu od hlásky ke slabice. Nevýhodou bylo to, že určitou slabiku děti dlouho spojovaly s původním nápočedným slovem. (M. Kořínek, Z. Křivánek, 1989)

Metoda genetická (zapisovací)

Autorem této metody je J. Kožíšek. Používá velkých písmen s tečkou pro označení jmen žáků, např.: A. - Anička. Pro označování slov používá kresby a symboly. Průpravné čtení trvá až 8 týdnů, kdy se děti naučí psát písmena velké tiskací abecedy hůlkových písmen. V českých školách se metoda využívala v letech 1913-1948. (Fasnerová, 2018 s. 99)

Obrázek 2 Josef Kožíšek – slabikář Poupata, 1927 (Fabiánková, Havel, Novotná, 1999, s. 19).

1.2 Metody analytické

Metoda Jacotova

Metoda Jacotova se nejdříve využívala v roce 1818 k výuce dospělých. Až později byla přizpůsobena mladším žákům. Věta byla využívána jako celek. Učitel ji žákům nejdříve přečetl a poté ji ukázal napsanou. Žáci větu opakovali a při tom si ukazovali na jednotlivá slova. Nedokázali ale poznat jednotlivá písmena nebo hlásky. Později docházelo k rozboru slov na slabiky a slabik na hlásky (písmena).

Vogelova metoda

Také je nazývána metodou normálních slov. Tato metoda se využívala v 19. století v Německu. Pozornost byla soustředěna na logický a věcný význam slova. Slovo se rozkládalo na hlásky a ty se skládaly zpět do slova. Podle Carla Vogela samostatná hláska neměla vlastní význam. To byl důvod, proč je pro začínající čtenáře nepochopitelná.

Globální metoda

Zakladatelem této metody je belgický lékař Ovide Decroly. Metoda vychází z prvků tvarové psychologie. Původně byla určena pro děti s mentálním postižením nebo pro děti v předškolním věku, jako příprava na čtení a psaní. Globální metoda vychází z celku věty a slova do té doby, dokud žák sám nedojde v potřebě rozkladu na jednotlivé části.

V Československu ji propagoval český pedagog a psycholog Václav Příhoda. Tvrdil, že díky globální metodě dochází ke změně myšlení žáků. V roce 1928 byla zavedena v pokusných školách. Při učení čtení touto metodou se nekladl důraz na techniku čtení, ale na myšlenku autora. (Fasnerová, 2018, s. 91)

Čtení podle globální metody lze podle M. Fabiánkové, J. Havla, M. Novotné (1999) popsat ve čtyřech obdobích:

- **období paměti**, také slovních útvarů, kdy děti čtou slova podle celkové optické struktury
- **období analýzy**, kdy dítě opět rozebírá věty na slova a potom na slabiky, hlásky a písmena

- **období samostatného čtení**, spojování prvků, kdy jde o procvičování syntézy slov a vět pomocí her
- **období pokračujícího výcviku**, v kterém dochází k individuálnímu docvičování čtení.

2 Analyticko-syntetická metoda

Analyticko-syntetická metoda byla v Československu nařízena od roku 1951. V té době se podle žádné jiné metody nevyučovalo. Zakladatelem této metody byl Konstantin Dmitrijevič Ušinskij (1824-1870). Jeho slavným dílem je např. Dětský svět. Kladl velký důraz na rozvoj řečových dovedností.

Touto metodou se u nás zabýval Hynek Kohoutek ve své práci Celostní psaní na stupni elementárním. Na rozvoji metody se podílel také český pedagog Otokar Chlup. Pod jeho vedením byla vytvořena i Živá abeceda. Jedná se o tiskací písmena velké a malé abecedy. Pouze analyticko-syntetickou metodou se v Československu vyučovalo do roku 1990. (Fasnerová, 2018)

V této metodě se vychází v průpravném období ze sluchové (zvukové) analýzy mluvené řeči na věty, slova, slabiky a hlásky. Zároveň se dítě učí provádět syntézu slyšených hlásek na slabiky a slova. Podstatou analyticko-syntetické metody je vycházet z mluveného projevu žáka. U této metody dochází k paralelní výuce jak čtení, tak psaní.

Paralelně s tím se děti seznamují s analýzou slov označujících předměty na obrázcích s několika prvními písmeny. Tato zásoba poznaných písmen dětem umožňuje tvořit a číst slabiky a slova. Vždy je opět východiskem zvuková analýza slova až na hlásky, pak přiřazení písmen k hláskám a přečtení slabiky (slova). Paralelně se čtením probíhá nácvik psaní psacích písmen (M. Kořínek, Z. Křivánek, 1989).

„Nejprve se měla vydělit hláska ze slova a pak se začalo s nácvikem vlastní psací podoby písmene. Došlo k vyvození všech samohlásek, souhlásky se vyvodily ze slov, které již děti znaly. Poté následovalo skládání dohromady. Nejprve slabika, pak slova a věty.“ (Fasnerová, 2018, s. 100).

„Princip analyticko-syntetické metody spočívá v rozkladu slov na jednotlivé slabiky, které si žáci mohou vyznačovat v textu pomocí obloučků, aby si uvědomili, že při čtení vysloví celou slabiku najednou, nikoliv jednotlivá písmena. Větu „Pepa má pilu.“ přečtou žáci „Pe-pa-má-pi-lu.“ Typickou činností při nácviku rozkladu slov na slabiky je vytleskávání slabik, přičemž jedno tlesknutí odpovídá jedné slabice. Je nutné věnovat

dostatečnou pozornost sluchové analýze a syntéze, žákům může rozklad slova na slabiky činit potíže, také nemusí určit správný počet slabik ve slově“ (Hořínková, 2016).

Učitel by měl již od začátku 1. třídy přirozenou a nenásilnou formou zjišťovat úroveň mluveného projevu žáků. Dále by si měl všímat způsobu vyjadřování myšlenek, míry porozumění mluvenému slovu, ale také slovní zásoby žáků.

Podle Fasnerové (2018) se dělí analyticko-syntetická metoda nácviku čtení do tří období:

1. Jazyková příprava žáka na čtení (6-8 týdnů) – předslabikářové období
2. Slabičně analytický způsob čtení (22 týdnů) – slabikářové období
3. Plynulé čtení slov, vět, textu (4-8 týdnů) – poslabikářové období

Čas v závorkách je pouze přibližný. Velice záleží na diagnostice třídy.

3 Jednotlivé etapy analyticko-syntetické metody čtení

V této kapitole představuji jednotlivé etapy analyticko-syntetické metody čtení. Jedná se o etapu jazykové přípravy žáka na čtení, etapu slabičně analytického způsobu čtení a etapu plynulého čtení. Níže budou podrobně jednotlivé etapy rozebrány a doplněny o případná doporučení z praxe (didaktické hry, průpravná cvičení atd.).

3.1 Etapa jazykové přípravy žáka na čtení

Hlavním cílem jazykové přípravy žáků na čtení je především zdokonalení komunikace dětí. K tomu bychom měli využívat spisovný jazyk. V mateřské škole děti rozvíjí své komunikační dovednosti převážně formou her. Je důležité, abychom v 1. třídě stále využívali tuto formu a postupně vytvářeli návyky komunitního kruhu. Je to velmi vděčná metoda pro rozvoj komunikace žáků ve třídě, ale slouží také k navázání sociálních vztahů, budování vzájemné důvěry a schopnosti naslouchat. Díky komunitnímu kruhu učíme nenásilně žáky vyjadřovat se spisovným jazykem. Předpokládáme, že učitel 1. třídy nemá žádnou vadu řeči. V mluvě a především v tomto období jde o správný rytmus řeči a správnou artikulaci.

V etapě jazykové přípravy je důležité, aby učitel seznamoval žáky s krásnou literaturou a předčítal dětem nejrůznější úryvky. Musíme mít na paměti, že žáci tohoto věku, udrží pozornost jedné činnosti max. 10 min.

„V průběhu tohoto období se žáci připravují na výuku čtení tím, že se hravou formou rozvíjejí duševní procesy, které jsou nezbytné pro učení čtení, učí se pracovat se zvukovým materiálem slova, osvojují si první zásobu písmen a provádějí řadu přípravných cvičení k pochopení syntézy slabiky z hlásek a analýzy slabiky na hlásky a k dělení slov na slabiky“ (Křivánek, Wildová, 1998, s. 45).

Jak už bylo řečeno, v 1. třídě by mělo učení z velké části probíhat formou hry. Pro dítě je forma hry nejpřirozenější. Je důležité, aby hra obsahovala výchovně-vzdělávací cíl. Žáci se skrze hru učí, upevňují vědomosti, rozvíjí se atd. Díky hře děti musí řešit různé problémy a adaptovat se na nové prostředí. Podle Santlerové (1993, s. 7) „cílem didaktických her je rozvoj tvůrčích schopností dítěte ve všech oblastech, tedy i v oblasti mezilidských vztahů. Hra může velmi dobře pomáhat při rozvíjení sociálních vztahů, učit

dítě komunikovat (verbálně i neverbálně), soucítit s druhými, spolupracovat, získávat kontrolu nad svým jednáním a schopnost reflexe, naučit ho žít s druhými lidmi.“

Pro představu her využitelných v 1. třídě, uvádím několik velmi vhodných her z publikace Prvopočáteční čtení a psaní (Fasnerová, 2018).

Didaktické hry pro rozvoj sluchové percepce:

- **Co to dělám**

Děti určují činnost podle zvuku. Lehnou si na lavici a zavrou oči. Hádají, co učitel udělá (klepe na dveře, dupe botami, zvoní na zvonek, otevírá okno).

- **Poznej kamaráda**

Hádající si stoupne před třídu zády k dětem. Určený žák řekne jediné slovo a hádající musí říct, kdo to vyslovil.

- **Na slepičku a kuřátka**

Děti se rozmístí po celé třídě, kleknou si a zavrou oči. Učitelka (slepička) prochází třídou, v určitém místě se zastaví a začne ťukat na bubínek. Děti (kuřátka) ji mají se zavřenýma očima najít.

- **Co do lesa nepatří**

Děti zavrou oči. Učitelka pouští různé zvuky (houkání sovy, jízdu vlaku, křik dětí, chrochtání prasete...) a děti identifikují, které zvuky do lesa nepatří (Fasnerová, 2018, s. 107).

Didaktické hry pro rozvoj zrakové percepce:

- **Co se změnilo**

Učitel provede změnu na magnetické tabuli a žáci mají poznat, které předměty přibýly a které zmizely.

- **Jak vypadal obraz**

Žáci sledují obraz. Učitel obraz zakryje a žáci vypravují, co všechno na obraze bylo.

- **Předměty na lavici**

Učitel dá na lavici několik předmětů, děti je pár sekund sledují. Učitel předměty zakryje a žáci se snaží vybavit si co nejvíce předmětů (Fasnerová, 2018, s. 108).

V úvodu každé vyučovací hodiny českého jazyka je vhodné provádět různá průpravná cvičení. K nácviku čtení je důležité rozvíjet mluvidla, správně vyslovovat hlásky a umět pracovat s dechem. Cílem dechových, hlasových a artikulačních cvičení je „upevnit správné tvoření hlásek, zabezpečit měkký hlasový začátek, věnovat pozornost zrakové stránce řeči, připravit mluvidla na řeč“ (Mrázová, 2000, s. 18).

Je nutné dbát o plné uplatnění komunikativní funkce jazyka, srozumitelnost jazykových projevů a zřetelnou artikulaci (Fabiánková, Havel, Novotná, 1999, s. 42).

Jako příklady průpravných cvičení pro přípravu mluvidel, příklady dechových cvičení, hlasová cvičení a cvičení artikulační uvádím tyto:

Příklady průpravných cvičení pro přípravu mluvidel:

- **automasáž mluvidel** – masáž dásní před i za zuby, masáž tváří, masáž měkkého i tvrdého patra špičkou jazyka, masáž rtů špičkou jazyka, úsměv se širokým roztažením úst, zíváním
- **cvičení pohyblivosti jazyka** – houpačka: ústa široce otevřená, vypláznutý jazyk, špička se ohýbá nahoru a dolů, sekačka: otevřená ústa, vypláznutý jazyk se pohybuje vpravo a vlevo
- **uvolnění rtů a čelistí** – jíme ovoce: hodně otevíráme ústa „aá“, méně otevíráme ústa „oó“, do široka se smějeme a vyslovujeme hlásku „ééé“, pískáme: špulíme rty – průprava hlásek „u, o, č, š, ž“.

Příklady dechových cvičení:

- **cvičení hlubokého nádechu** – přivoň ke květině, co vaří maminka v kuchyni, procházka lesem – hluboký nádech nosem nezvedáme ramena, jednu ruku položíme na břicho, druhou na hrudník
- **cvičení výdechu** – hra na pejsky – psí dýchání, hra na mašinku – dlouhý výdech, foukání do peříčka, foukání na zmrzlé ruce, foukání do horké polévky, střídání síly a délky výdechů.

Příklady hlasového cvičení:

- **dynamika hlasu** – voláme z rozhledny, voláme o pomoc, svolávání na oběd, hlasité volání, uspáváme panenku, sdělujeme tajnou zprávu – tichá mluva
- **změna rytmu** – hra na sportovního komentátora, prostořeké holčičky,
- **intonace** – upovídaná sousedka, chlubitý bratr
- **slovní přízvuk** – „Musíme si promluvit s naším sousedem“ – klademe důraz na různá slova této věty a sledujeme, jak se mění její význam

Příklady artikulačního cvičení:

- říkanky zaměřené na probírané souhlásky – „Šmidli fidli, deset židlí“ – ž, š, „Král, král, na dudy hrál, královna za časů hrávala na basu“ – r, „Ene, bene, Emane, kdo tu basu dostane?“ – m, n
- artikulace samohlásek – „Máma má málo máku“ – m, „Indiáni kvílí, mají dlouhou chvíli“ – í
- hrátky se slovy – bolí, nebolí, zabolí, nezabolelo, nese, nenese, neponese, nepoponese, nedoneseme
- jazykolamy – roztoč kolotoč, myši v koši, střelec střelil střevíc (Fasnerová, 2018).

3.2 Etapa slabičně analytického způsobu čtení

Tato etapa se člení do čtyř fází:

- čtení slabik otevřených
- čtení slabik zavřených
- čtení slabik se skupinou dvou souhlásek
- čtení slabik se skupinami di, ti, ni, dě, tě, ně, se slabikotvorným r, l, slabiky bě, pě, vě, mě a písmena d', t', ň

V tomto období už mohou žáci s učitelem pracovat se slabikářem. Ve chvíli, kdy máme vyvozené souhlásky, stačí vyvodit pouze jednu samohlásku. Následně už můžeme

skládat otevřené slabiky. Otevřená slabika je složena ze souhlásky a samohlásky (ma, so). Vyvozování slabik může probíhat několika způsoby.

Vyvozování slov z otevřených slabik. Nejprve se soustředíme na slova dvouslabičná (ma-so, so-lí), později přidáváme i slova třislabičná atd. Samohláska se v tomto případě chová jako slabika.

Naopak uzavřená slabika je souhláska – samohláska – souhláska (pes, ves). Zde mohou žáci tvořit jednoslabičná slova nebo slabiku bez samostatného významu. **Vyvozování slov z uzavřených slabik** (po-pel, pal-ma) je už o něco náročnější. Žáci mohou začínat otevřenou slabikou a končit uzavřenou, nebo obráceně. Další možností je **vyvozování dvou souhlásek na začátku slova** (klepat). Jde konkrétně o shluk souhlásek na začátku slova. Pro začínajícího čtenáře je toto čtení už velmi obtížné. Opačným způsobem probíhá **vyvozování souhlásek na konci slov** (hlt). Shluk souhlásek na konci slova je opět na čtení velmi náročný. Další metou jsou pro žáky slova se skupinou souhlásek (kotrmelec). Zde už máme více jevů v jednom slově (shluky souhlásek + víceslabičná slova).

Čtení slabik se skupinou di-ti-ni/dy-ty-ny (hodiny tikají). Toto rozlišení většinou dělá značný problém dětem se specifickými poruchami učení. Často se stává, že neslyší rozdíl mezi (di/dy).

Procvičování těchto slabik je nutné věnovat zvýšenou pozornost. Dovednost správně číst získávají žáci především častým procvičováním. Je nutné dbát také na zvyšování plynulosti čtení, pečovat o správný přízvuk čtených slov a nezapomínat na kontrolu porozumění (Fabiánková, Havel, Novotná, 1999, s. 44).

Vyvozování dvojhlásek (ou, au), (louka) – dvojhláska se chová jako jedna samohláska. Pozor na správný příklad (doučování není dvojhláska).

Vyvozování slabik se slabikotvorným (r, l), (trn, vlk) – slabikotvorné „r“ nebo „l“ je tehdy, když se vyskytuje mezi dvěma souhláskami, a tudíž se chová jako samohláska (Fasnerová, 2018, s. 111).

Začínajícím čtenářům je vhodné každý nový jev vložit do souvislého textu. Nesmíme zapomínat, že jde vždy o čtení s porozuměním. Klademe tedy důraz na

smysluplnost textu. Stálým procvičováním si žáci upevní své dovednosti. I v tomto období je velmi žádoucí zapojovat do výuky hry, které upevní problematiku tohoto období výuky.

Zde uvádím tři příklady her z publikace Martiny Fasnerové (2018):

- **Odpověz v rytmu**

Učitelka prochází třídou a ťuká paličkou do bubínku. Děti v rytmu říkají slova, která mají vztah k probírané látce, nebo slova, jež začínají určenou hláskou či slabikou.

- **Co tě napadne**

Učitelka říká libovolná slova a vybraný žák reaguje slovem, které ho bezprostředně napadne. Například: voda – řeka, les – houby, oheň – kouř... Žáci mohou reagovat také řadou slov, nové slovo musí významově navazovat na poslední slovo řady: voda – sklenice – sklo – okno – pokoj – dům...

- **Pereme prádlo**

Ve třídě je natažena prádelní šňůra a děti vytahují z koše vyprané prádlo (jedná se o papírové nakreslené makety prádla), na němž je kancelářskou sponkou připevněno písmeno. Písmeno přečtou a kolíkem zavěsí na šňůru. Sestaví řadu písmen, která posléze přečtou. Obměnou této činnosti je čtení slabik, slov apod.

3.3 Etapa plynulého čtení

Poslední (třetí) období nácviku čtení je tzv. poslabikářové období. V praxi se s tímto obdobím potýkáme běžně až na konci školního roku. Vše ale záleží na čtenářských dovednostech žáků. V tomto období je ve velké míře využívána čítanka. Ta je nejčastěji sestavena z textů z krásné literatury. V tomto věku je velmi žádoucí, aby čítanka obsahovala velké množství působivých ilustrací. Příběhy mají obvykle jednoduchou zápletku, aby se texty mohly dobře využít k rozvoji čtenářské gramotnosti.

Podle Z. Křivánka (1984, s. 56) „se čtenářem stává žák tehdy, ovládne-li techniku čtení, rozumí-li viděnému textu, pokud je mu obrazem i dikcí přiměřený, je-li schopen na něho reagovat odpovědí, činnostmi nebo prožitkem a zapamatovat si jeho obsah“.

V tomto období jsou mezi dětmi často značné rozdíly ve čtenářské dovednosti. Každé dítě potřebuje dostatek času na zautomatizování dovednosti čtení. Čtení ale není záležitostí pouze školní lavice. Velkou roli v této oblasti hrají také rodiče dítěte a jejich vedení ke čtenářství.

„Tím, že žák čte plynule, po taktech jednoduché texty a s porozuměním, splnil cíl elementárního čtení“ (Mrázová, 2000 s. 29).

4 Možné problémy a přínosy analyticko-syntetické metody při výuce

„Konkrétním cílem výuky prvopočátečního čtení je rozvoj dovednosti číst správně, přiměřeným tempem a s porozuměním“ (Wildová, 2002, s. 7).

Tato metoda se jeví jako úspěšná a to, co jí bývá vyčítáno, se netýká metody samotné, ale především způsobu jejího využití učitelem. Kritici upozorňují například na nesprávnou (mechanickou, stereotypní a zdlouhavou) práci se slabikou, kterou žáci často vnímají pouze jako jednotku čtení bez jakéhokoli významu (při výuce chybí spojení slabika-slovo). Následným problémem takto nevhodně aplikované metody může být přecenění technického výcviku ve čtení, jeho nepřiměřeného upřednostnění před rozvojem čtení s porozuměním a zprostředkováním čtenářského zážitku (Wildová, 2004).

Slabika jako taková zpočátku nemá pro žáky žádný význam. Pokud tedy probíhá výuka a představení nových písmen v pomalejším tempu, nemá učitel možnost pracovat s různými druhy textů. Jeho možnosti jsou v tomto ohledu velmi omezené. Tato metoda ale klade velký důraz na správnou techniku čtení, není tedy naopak dobré představování nových písmen uspěchat.

Už v přípravném období je velmi důležité do výuky zapojovat „ranní kruhy“. Jedná se o aktivitu, kdy děti sedí na koberci v kruhu, ve kterém dochází k vzájemné interakci. Díky ranním kruhům dochází k rozvoji vyjadřování dětí a rozšíření jejich slovní zásoby. Velmi účinné jsou v tomto období také „příběhy z kostek“, kdy děti ve skupinách hodí devíti kostkami. Na každé kostce se zobrazí nějaký obrázek. Úkolem každé skupiny dětí je vyprávět příběh za pomoci obrázků na kostkách.

Při nácviu nového písmene je důležité, aby nácvik probíhal multisenzoriálně. „V praxi škol se však setkáváme se skutečností, že multisenzoriálně je nacvičováno pouze několik prvních písmen (která většina žáků zná ještě před započítím nácviu)“ (Wildová, 2002, str. 86). Dítě by si mělo nové písmeno opravdu zafixovat všemi smysly, proto je vhodné například modelování písmen z plastelíny nebo z keramické hlíny, napodobování tvaru písmene z vlastního těla, nebo dokreslování tvarů písmen.

Dalším důležitým faktorem je rozvoj porozumění čtenému. V praxi se často můžeme setkat pouze se správným nácvikem čtení, kterému ale chybí ověření porozumění

textu. I v případě, že dáváme dětem za domácí úkol čtení jakéhokoliv textu, neměli bychom nikdy zapomínat na následnou práci s textem, tedy kontrolu porozumění textu. Vhodnou a oblíbenou činností jsou kontrolní jednoduché otázky, sdílení ve dvojicích opět pomocí otázek, nebo krátkým shrnutím textu ze strany dítěte. Tímto snadno zjistíme, jestli dítě opravdu textu porozumělo.

Například Jedlička (1972) uvádí v Úvodu do metodiky elementárního čtení a psaní následující: „Základním důvodem pro uplatnění této metody v našich školách je skutečnost, že český pravopis je v podstatě pravopisem fonetickým. Většina slov se vyslovuje tak, jak se píše. Rozdíly se týkají hlavně spřežky „ch“, výslovnosti samohlásky „y“ a slabik „di, ti, ni, dě, tě, ně“ a spodoby znělých a neznělých souhlásek.“ (Jedlička, 1972, s. 26) Stejně tak Miňhová a Mrázová (1991, s. 10) uvádějí, že „tato metoda je nejvhodnější pro jazyky, které mají převážně fonematický pravopis, kde hlásce odpovídá grafický znak.“

Výrazným přínosem analyticko-syntetické metody je kladení důrazu na bezchybné zvládnutí techniky čtení. A to zejména správnost, plynulost a výrazovost. Tedy žák, který zvládl úspěšně projít už zmíněnými třemi etapami analyticko-syntetické metody, čte správně a plynule přiměřené texty s porozuměním.

Značnou výhodou této metody je také bezkonkurenční materiální podpora, kterou učitelé ve svých hodinách mohou využít. Mám na mysli čítanky, metodické příručky, písanky atd. Vzhledem k tomu, že tato metoda je na našich školách využívána nejdéle, je zřejmé, že za tu dobu vznikl nespočet různých pomůcek a materiálů využitelných dodnes.

Při využití této metody také dochází k celostnímu jazykovému rozvoji žáka. V analyticko-syntetické metodě probíhá ve výuce jak čtení, tak psaní zároveň. Žáci se seznamují se všemi písemnými podobami hlásky. Díky této metodě dítě také procvičuje myšlenkové operace jako analýzu a syntézu. Tyto operace samozřejmě žák využije v mnoha jiných oblastech, ne jen při čtení.

I přes to, že každý učitel preferuje jinou metodu výuky čtení, všichni se shodnou na tom, že cílem je „naučit žáky číst správně, s porozuměním, plynule po celých slovech a mluvních taktech jednoduché věty krátkých a přiměřených textů. Žáci též mají umět

odpovídat správně na otázky týkající se porozumění obsahu přečteného textu. Důraz se klade i na správný přízvuk a intonaci“ (Santlerová, 1995, s. 21).

5 Hodnocení a diagnostika čtení

Neméně důležitou součástí výuky čtení, je také jeho hodnocení. Zpočátku je především důležité dítě motivovat ke čtení a snažit se o rozvíjení jeho vztahu ke čtení. Je tedy vhodné pozitivně hodnotit i malé pokroky, abychom dítě od čtení neodradili. „Hodnocení žáků musí být vždy pozitivně motivační. Mělo by žáka povzbudit v jeho snaze o vlastní rozvoj a zbavit jej pocitu strachu z neúspěchu a obav z náročné činnosti.“ (Wildová, 2002, s. 15)

Aby výuka čtení byla smysluplná a efektivní, je důležité čtení objektivně a hlavně průběžně hodnotit.

Efektivní hodnocení musí podle autorů RWCT splňovat určité znaky: „Je zaměřeno na žáka, vyjadřuje, čeho si při vzdělávání nejvíce ceníme, je otevřeným procesem spolupráce, je kdykoli přístupné žákům i učitelům, odráží vývojově přiměřené porozumění procesu, je spjato přímo s vyučováním a učením, poskytuje dokumentaci i průběh studentova růstu v čase, je centrální částí vyučování, uskutečňuje se současně s učením a je založeno na výkonech v autentických úkolech.“ (Steel, Meredith, 2003, In: Tomková, 2007, s. 59)

„Hodnotící kritéria by měla vycházet z funkce čtení, jako řečové činnosti, jež má komunikativní funkci. Složka porozumění musí mít tedy nesporně při hodnocení prvořadý význam, zatímco ostatní složky (tempo, správnost, plynulost a intonace) slouží jako prostředek komunikativního aktu a jejich skutečná hodnota musí být posuzována podle stupně porozumění.“ (Křivánek, Kořínek, 1989, s. 80)

Čtenářské výkony můžeme hodnotit podle znaků kvalitativních a kvantitativních:

Kvalitativní znaky:

- a) **správnost čtení** – tento znak je možno zjednodušeně vyjádřit jako shodnost čteného textu s jeho tištěnou podobou,
- b) **uvědomělost čtení** – jde o čtení s porozuměním, které by mělo nácvik čtení provázet od samého počátku,
- c) **plynulost čtení** – je závislé na uvědomělém čtení, jde o dodržování mluvních taktů, větých úseků, bez hláskování, slabikování či nefunkčních pauz při čtení,

d) **výraznost čtení** – je považováno za nejvyšší kvalitu čtení a vychází z předchozích znaků, jedná se o správnou intonaci, frázování, slovní a větný přízvuk a další hlasové charakteristiky (Křivánek, Wildová, 1998, s. 60 – 61.).

Kvantitativní znaky:

Kvantitativním znakem je rychlost čtení. Rychlost čtení souvisí především s rozvojem čtenářské dovednosti. V první řadě je vždy nejdůležitější, aby dítě porozumělo danému textu. Není tedy žádoucí ani moc pomalé ani moc rychlé čtení.

6 Ostatní využívané metody výuky čtení

Genetická metoda

Autorem genetické metody je Josef Kožíšek. Nejedná se o novou metodu, přestože v posledním desetiletí jsme mohli zaznamenat velké sympatie ze stran učitelů. Kořeny genetické metody se datují již v roce 1913 v čítance „Poupata“ od stejného autora J. Kožíška. (Hořínková, 2016)

Způsob osvojování techniky čtení spočívá v syntéze hlásek do slovních celků. Žáci čtou hlasitě jednotlivá písmena, která následně spojují v slova. Větu „Pepa má pilu.“ přečtou žáci „P-e-p-a → pepa, m-á → má, p-i-l-u → pilu.“ Jednou z velmi častých a oblíbených činností je hra „Na Ufona“, kdy učitel hláskuje slova, a žáci vyslovují slovní celky. Tato technika čtení může působit jako tzv. „dvojí čtení“. I v této metodě je nutné zaměřit se na sluchovou analýzu a syntézu, neboť žáci nemusí jednotlivě vyslovené hlásky delšího či složitějšího slova spojit ve správné slovní celky (Hořínková 2016).

Nácvik čtení genetickou metodou můžeme rozdělit do tří na sebe navazujících etap.

V první etapě – průpravné období se soustředíme především na pozitivní motivaci dětí ke čtení. Slovní zásobu rozvíjíme pomocí pohádek, říkadel nebo básniček. „Cílem první etapy nácviku čtení je vzbudit zájem dětí o čtení, motivovat je a vyvolávat v nich radost z toho, co dělají. Úzkost a strach totiž působí na všechny pochody nepříznivě a rušivě, negativně celkově ovlivňují osobnost dítěte.“ (Wágnerová, 1997). Žáci se postupně seznamují s velkou tiskací abecedou. Týdně se přibližně naučí dvě až tři nová písmena. Tiskací abeceda by měla být ve třídě umístěna na viditelném místě.

Ve druhé etapě žáci začínají pracovat s učebnicemi a pracovními sešity. Žáci si začínají vytvářet základní čtenářské návyky. Obtížnost nácviku čtení se neustále zvyšuje. V tomto období přicházejí na řadu celky slabik, jako například skupiny (di, ti, ni – dy, ty, ny), (dě, tě, ně – pě, vě, mě). Poté následuje čtení slov, ve kterých se tyto skupiny objevují. Po nácviku velké tiskací abecedy přichází nácvik malé tiskací abecedy. Nácvik malé tiskací abecedy je většinou velmi rychlý. Měl by trvat přibližně 2 týdny.

V poslední (třetí) etapě žáci začínají psát jednotlivá písmena v psací podobě podle předlohy. V tomto období se tedy setkávají s dalšími podobami velké a malé abecedy v psací formě. V této etapě žáci čtou téměř plynule a s porozuměním. (Fasnerová, 2018)

„Žák čte jednotlivá slova, jako dříve četl jednotlivá písmena, a tato slova postupně přicházejí do vědomí. Cvikem se činnost zvolna zdokonaluje, až nakonec stačí jen zběžný pohled, aby čtenář správně přečetl i několik slov najednou. Zrakové pole se postupně zvětšuje“ (Wagnerová, 2006, s. 29) Důležité je v této etapě také opakování. Neměli bychom dávat žákům číst text několikrát za sebou bez důvodu. Opakované čtení textu by mělo mít důvod. Např.: Přečti si text znovu a podtrhni některá slova. Správnými postupy tak dosáhneme položení dobrých základů čtenářské gramotnosti.

V dnešní době se k výuce elementárního čtení a psaní stále více využívají alternativní metody. Učitelé mají poměrně volné ruce ve výběru té ideální metody psaní a čtení.

Neřešíme zde fakt, že by se dítě nějakou metodou číst a psát nenaučilo. Všechny metody jsou postavené tak, aby dítě došlo ke kýženému cíli. Nejde ale jen o to, aby se dítě naučilo číst a psát, ale také o to, aby si ke čtení vytvořilo vztah a dokázalo textu porozumět. Učitel tedy často hledá ideální metodu, která bude dítěti nejlépe vyhovovat a motivovat ho. Proto jen stručně představím tři alternativní vyučovací metody.

Metoda dobrého startu

Je to „pohyb zabalený v hudbě“. (Sacks, 1993). Jedná se o podpůrný psychomotorický program. Metoda dobrého startu u dětí rozvíjí tři základní složky:

- Složku zrakovou (diferenciace geometrických tvarů)
- Složku sluchovou (návuk a identifikace rytmu písničky)
- Složku pohybovou (napodobování gest podle grafických znaků v souladu s rytmem dané písničky), (Fasnerová, 2018)

Tyto složky jsou velmi důležité pro úspěšný návuk čtení a psaní. Metoda obsahuje 25 lekcí. Základním prvkem je lidová písnička, která je pro každou lekci jiná. Cílovou skupinou jsou děti od 5 do 11 let. Lekce pro menší děti jsou dlouhé 30 min, pro děti školního věku 45 min (Fasnerová, 2018).

J. Swierkoszová (2000) uvádí kroky, které probíhají v rámci každé lekce:

- úvod (zahájení),
- procvičování komunikativních a jazykových dovedností,
- cvičení specifická,
- cvičení pohybová,
- spojení písňe a pohybu,
- spojení písňe, pohybu a grafického vzoru,
- závěr.

Dle Bogdanowicz a Swierkoszové (1998, s. 14) „vysokou efektivitu dosahovala cvičení prováděná dvakrát až třikrát týdně, nejméně průkaznou úpravu dosahovaly děti, které navštěvovaly cvičení jednou za čtrnáct dnů. Realizované výzkumy prokázaly úspěch v úpravě sluchové i zrakové percepce, pravolevé orientace a posun v rozvoji motorických funkcí.“

D. Jucovičová a H. Žáčková (2014, str. 129) se ke struktuře lekce Metody dobrého startu vyjadřují takto: „Ve složce zaměřené na rozvíjení zraku se zabývá rozlišováním grafických tvarů, ve složce pohybové prováděním gest, která ilustrují grafické znaky a mají být v souladu s rytmem písňe. Složka sluchová je zaměřená na vnímání rytmu písničky. Cílem této metody je zdokonalit souhru všech tří smyslových analyzátorů, vyhranit lateralizaci (pravé či levé ruky), zlepšit orientaci v tělesném schématu a prostoru.“

Hudební doprovod usnadňuje zvládnutí pohybového úkolu a přispívá k celkovému uvolnění dítěte. K reedukaci pohybové koordinace vytváří hudba a terapeut vstřícnou atmosféru a bezpečné prostředí s jednoznačnou podporou při neúspěchu. Pohybové pasáže jsou doprovázeny relaxačním cvičením. (Kantor, Lipský, Weber, 2009, str. 224)

Metoda párového čtení

Metoda párového čtení (pair reading) cílí na lepší techniku čtení, ale hlavně posílí kladný vztah ke čtení. Metoda je založena na simultánním poslechu. Simultánní poslech a tiché čtení zlepšuje nejen schopnost číst, ale vede i k lepšímu porozumění textu (Fabiánková, 1999, s. 27).

Tato metoda se začala využívat ve Velké Británii v sedmdesátých letech 20. století. Metodu využívali především rodiče a učitelé těch dětí, které měly problémy se čtením. Důležité je, abychom nechali dítě vybrat si vlastní text, který je jemu blízký. Rodič nebo jakákoliv starší osoba by měla být ohleduplná a trpělivá ke čtení druhého.

Technika párového čtení podle B. Fabiánkové, J. Havla a M. Novotné (1999, s. 27) má dvě fáze:

- **Simultánní čtení** – Učitel, rodič či jiný dobrý čtenář čte spolu s dítětem nahlas tak, aby dítě s vedoucím udrželo tempo. Udělá-li dítě chybu, čtení se zastaví a pokračuje dál teprve tehdy, až dítě znovu přečte daný text.
- **Nezávislé čtení** – Pokud učitel zjistí, že v průběhu první fáze dítě čte dobře nebo že bude následovat jednoduchý text, který by mohlo zvládnout samo, nechá ho číst bez opory. Stejně je to i tehdy, pokud dítě naznačuje, že chce číst samostatně, například pohybem hlavou, ťuknutím do stolu apod. Signalizaci si učitel s dítětem dohodne. Podle toho, jak dítě zlepšuje svou výkonnost, prodlužuje se doba nezávislého čtení a zkracuje se simultánní čtení. Chyby se ihned opravují. Učitel také kontroluje porozumění textu. Dítě je třeba chválit za každý úspěch a snahu.

Metoda párového čtení je poměrně náročná. Nemůžeme ji využívat při klasické výuce. Je ale vhodná při reedukaci nebo při individuálním procvičování čtení. Je tedy ideální a velmi využitelná v domácím prostředí. Výsledky párového čtení bychom měli zaznamenat okolo 6. týdne. Pravidelné čtení zhruba 15 min je doporučováno opakovat i několikrát denně. Záleží samozřejmě na věku a čtenářské úrovni dítěte.

Metoda Sfumato

Metoda Sfumato je metoda splývavého čtení. Sfumato se pyšní velmi dobrými výsledky u žáků v běžných školách, ale také u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Autorkou je Mária Navrátilová, pedagožka s třicetiletou praxí. Na doporučení českého psychologa Zdeňka Matějčka, aplikovala svoji metodiku v prvním ročníku ZŠ. Jedenáct let prokazovala efektivitu a účinnost této metody čtení.

Technika splývavého čtení řeší přenos smyslových informací a jejich zpracování. Jednotlivé orgány, které se účastní procesu učení, navazují na sebe v **posloupnosti zrak – hlas – sluch**.

Navrátilová (2013, str. 59) v metodice uvádí: „Technika splývavého čtení staví na poznatcích neurofyzilogických zákonitostí, jimiž se řídí orgány zraku, sluchu, hlasu, a respektuje způsob, jak pracuje lidský mozek a jak funguje dětské vnímání. Při vytváření čtecích návyků se pracuje se zrakem a sluchem zároveň, a to v přesné posloupnosti, za dostatečné podpory dechového aparátu a s podmínkou správného tvoření hlásek (například bez zbytečných přídavných zvuků). Rozlišování prvků řeči se spojuje se sluchovou a zrakovou pamětí a následně s představivostí.“

Sfumato je syntetická metoda, která spojuje hlásky ve slova. Oko nahlíží písmeno, hláska se drží, čtení je tak plynulé, dech se přizpůsobuje přirozené expozici hlásky. Čtení je volané, hlasité, žák si hlásky plně uvědomuje (Krchová, 2015).

7 Učební pomůcky

Učební pomůcky jsou veškeré přirozené objekty nebo předměty napodobující skutečnost nebo symboly, které ve vyučování a učení přispívají jako zdroje informací k vytváření, prohlubování a obohacování představ a umožňují vytvářet dovednosti v praktických činnostech žáků, slouží k zobecňování a osvojování zákonitostí přírodních a společenských jevů. Používají se především proto, aby se vytvořily podmínky pro intenzivnější vnímání učební látky, aby do celkového procesu bylo zapojeno co nejvíce receptorů, především zrakových a sluchových (Dostál, 2009).

Pojem didaktická pomůcka lze definovat podle pedagogického slovníku J. Průchy a kol. (Průcha, 2004) takto: didaktické pomůcky jsou předměty zprostředkující nebo napodobující realitu, napomáhající větší názornosti nebo usnadňující výuku.

Podle pedagogického slovníku (Kujala, 1967): didaktické pomůcky jsou přirozené objekty nebo předměty napodobující skutečnost nebo symboly, které ve vyučování a učení přispívají jako zdroje informací k vytváření, prohlubování a obohacování představ a umožňují vytvářet dovednosti v praktických činnostech žáků, slouží k zobecňování a osvojování zákonitostí přírodních a společenských jevů.

Učební pomůcky jsou v dnešní době důležitou součástí vyučování na školách. Je nutné věnovat velkou pozornost jejich uplatňování ve výuce. Neznamená to, že pokud máme k dispozici nespočet výborných učebních pomůcek, budou prospěšné pro osvojování vědomostí a dovedností. Jejich nevhodné využívání dokonce může být kontraproduktivní.

„Učební pomůcky umožňují při správném metodickém zakomponování do edukačního procesu efektivněji dosahovat vzdělávacích cílů (Dostál, 2008).

Podle Vargové (2007) je možné rozdělit učební pomůcky na:

- auditivní - magnetofonová páska, rádio,
- vizuální - skutečné předměty, modely, různé zobrazení (časopisy, knihy),
- audiovizuální - film, televize, video,
- kybernetické - program pro učící stroj, program pro PC.

7.1 Pomůcky pro výuku čtení analyticko – syntetickou metodou

Následující pomůcky jsou pouze velmi stručným představením pomůcek pro analyticko-syntetickou metodu. Zaměřila jsem se spíše na starší pomůcky, které se dříve využívaly na školách, a byly běžně dostupné v papírnictví. Velké množství těchto pomůcek se ale stále využívá na školách i dnes, jen v upravené podobě. Představením novějších a mnou vyrobených pomůcek pro analyticko-syntetickou metodu čtení se budu zabývat v praktické části.

Kostky s písmeny

Tuto pomůcku může představovat jakákoliv stavebnice. Děti se díky stavebnici mohou seznámit s jednotlivými tvary písmen. Využít můžeme také navlékací kostky s písmeny. Využití těchto kostek je široké. Děti mohou z kostek například skládat slova, řadit písmena podle vzoru nebo podle diktátu učitele. Děti mohou pomocí kostek mezi sebou i soutěžit.

Například: „Jednotlivci (skupiny) mají před sebou tentýž počet kostek se stejným repertoárem písmen (stejnou sadou kostek). Hráči kostky rozhodí. Vyhrává, kdo v dané době sestaví z písmen na horní stěně kostek nejvíce slov. Sestavená slova mohou děti napsat a zkusit nové kombinace písmen.“ (Křivánek, 1997, s. 27)

Pexeso

V papírnictví můžeme běžně najít hru Pexeso s různými obrázky nebo slovy. Vhodná verze v tomto případě je abeceda s obrázky k náslovným hláskám.

„Podle vzoru původní hry Pexeso je možno připravit si herní materiál, v němž místo obrázků jsou dvojice slabik, slov, případně dvojici tvoří kartička se slovem a kartička s odpovídajícím obrázkem. Variací dvojic může být mnoho.“ (Křivánek, 1997, s. 25)

Skládací abeceda

Skládací abeceda je tradiční nezbytnou frontální pomůckou při vyučování počátečního čtení. Skládací abecedu tvoří osm stran jednotlivých písmen. Každá vystřižená kartička je potištěná z obou stran – na jedné straně je malý tvar tiskacího písmene, na druhé straně je jeho velký tvar. Tím se jednak snižuje celkový počet písmen, která musí děti pro práci se skládací abecedou třídit, jednak při skládání neustále rozlišují velký a

malý tvar písmene, takže si je vlastně stále opakují a nezapomínají tvary velkých písmen, se kterými se při čtení méně setkávají (Mikulénková, 1994).

Loutky a maňásci

Loutka může pomoci jak ve výchovném procesu, tak při výuce. Loutku můžeme využívat mnoha způsoby. Například se může s dětmi učit číst a dělat chyby, děti ji následně mohou opravovat. Výhodou je, že loutka může odstraňovat případné zábrany. Dítě se tak více uvolní a může se plně věnovat nácviku čtení. Děti mohou mluvit nebo číst za loutku, díky tomu je jejich čtení přirozenější. Mají pocit, jakoby se pozornost přesunula na loutku.

Loutku můžeme ale využít i výchovně. Může předvádět špatné vlastnosti, které děti opravují a kritizují. Např. loutka se vytahuje, že všechno umí, ale často se plete. Děti tak mají příležitost loutku opravovat (Křivánek, 1990).

Omalovánky s písmeny

Na jedné stránce najdeme jeden nebo více obrázků a vedle nich je písmeno náslavné hlásky. “Omalování nutí dítě setrvat delší dobu u určitého písmene. Vznikne asociace mezi písmenem, věcí a náslvnou hláskou.” (Křivánek, 1990)

Využívat můžeme také omalovánky, kdy má dítě za úkol spojit písmena s věcmi podle tvarové podobnosti. Taková omalovánka je např. ABECEDA Václava Fischera a Jana Kubíčka.

Karty „Dětská abeceda“

Na těchto kartách je namalovaný obrázek, který popisuje a začíná na příslušné písmeno. Tyto karty mohou děti řadit vedle sebe, mohou je také skládat do různých obrazců nebo třídit podle pokynů učitele.

Karty můžeme vytvářet s dětmi například na hodinách výtvarné výchovy. Děti mohou vystřihovat písmena a lepit je nebo malovat pastelkami či temperami.

Skládanky

Úkolem je složit slovo z písmen nebo ze slabik. Následně větu ze slabik nebo ze slov. Velmi výhodné je mít z druhé strany správně složené skládanky obrázků. Dítě si tak

samo může zkontrolovat správnost složení bez pomoci učitele. Velmi doporučuji tyto pomůcky laminovat pomocí laminovačky pro zajištění delší životnosti.

7.1.1 Porovnání s pomůckami pro genetickou metodu čtení

Pro představení pomůcek k výuce čtení genetickou metodou jsem využívala především webovou stránku *lesynapadu.cz*. Na této stránce můžeme najít nespočet pomůcek především k výuce čtení genetickou metodou. Oslovila mě zejména originalita vytvořených pomůcek a jejich množství, které stránka nabízí.

Ukrytá slova v housenkách

Tuto pomůcku můžeme využít ke skládání slov z písmen, ke čtení slov nebo vyhledávání slov. Jedná se o oboustranné kartičky s ukrytými slovy, která se skládají ze čtyř nebo tří písmen.

Využívat tuto pomůcku můžeme hned několika způsoby. Dítě může obdržet kartičku s obrázkem housenky a šesti písmeny. Mezi nimi je ukryto slovo na tři nebo čtyři písmena, které má dítě najít. Děti pak mohou slova kroužkovat fixou na mazací tabulce. Tato slova jsou různě náročná, obsaženy jsou zde i shluky souhlásek. Pro kontrolu práce je na druhé straně obrázek ukrytého slova. Tento obrázek slouží jako nápověda, pokud se dítěti nedaří slovo najít. Pomůcka je vhodná k samostatné ale i ke skupinové práci.

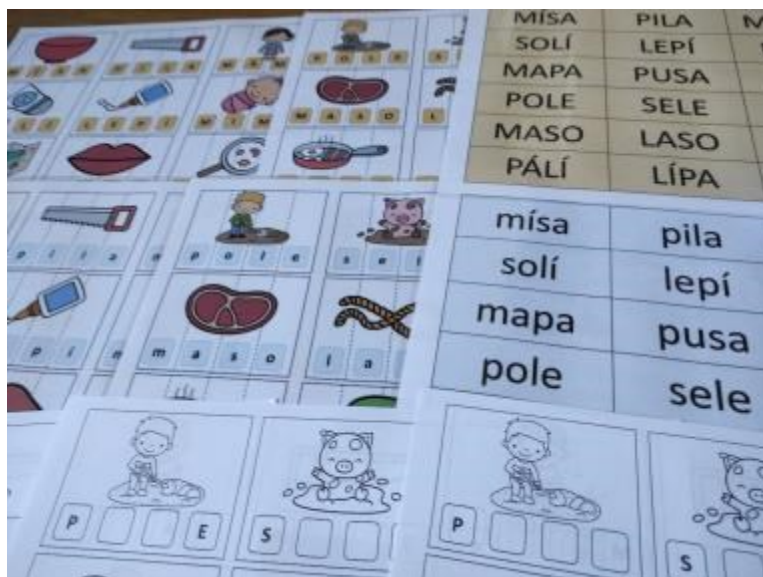
Obrázek 3 Housenky (Lesy Nápadů).

Obrázkové skládačky

Jedná se o kartičky dvojslabičných slov ke skládání z písmen spolu s pracovním listem. Pomůcku můžeme opět použít ke skládání slov z písmen, přiřazování slov k obrázku nebo čtení slov. Na jedné straně papíru o velikosti A4 je devět slov.

Slova ke složení jsou následující: mísa, pila, máma, solí, lepí, mimi, mapa, pusa, lupa, pole, sele, Pepa, maso, laso, půlí, pálí, lípa, mele.

Obrázkové skládačky můžeme využít individuálně, ve dvojici, nebo v malé skupině. Úkolem je složit slova z písmen. Skládačky procvičují pořadí písmen ve slově. Děti mohou složená slova opsat do sešitu nebo na mazací tabulku. Pracovní list můžeme využít také k zápisu slov. Pomůcka obsahuje tři stupně obtížnosti.

Obrázek 4 Obrázkové skládačky (Lesy Nápadů, 2021).

Hexagony

Jedná se o šestiúhelníky (hexagony). Pomůcku můžeme využít k ukotvení náslovné hlásky, nebo k přiřazování obrázku k počátečnímu písmenu. Šestiúhelníky s písmenem (M, L, S, P, A, O) spojujeme s obrázky, které začínají na danou náslovnou hlásku.

Obrázek 5 (Lesy Nápadů, 2021).

Obrázkové skládačky

Tuto pomůcku můžeme využít k individuální práci nebo práci skupinové. Materiál obsahuje sady ke skládání, slouží ke skládání slov z písmen. Dítě si opět může samo zkontrolovat správnost výsledku pomocí obrázku, který je složený z tolika částí, kolik písmen má slovo.

Obrázek 6 (Lesy Nápadů, 2021).

8 Praktická část

V praktické části práce bylo stěžejní vytvoření pomůcek pro analyticko-syntetickou metodu čtení. Kvalitativní výzkum byl proveden metodou pozorování a metodou nestandardizovaných rozhovorů.

Pomůcky byly ověřeny pomocí pozorování v praxi při hodinách českého jazyka na Základní škole a mateřské škole v Božičanech, v okrese Karlovy Vary. Jednalo se o žáky prvního ročníku základní školy. Pozorování probíhalo v měsíci lednu až březnu roku 2022. V praktické části byly popsány postupy tvorby učebních pomůcek a bylo také uvedeno vhodné využití pomůcek v praxi.

8.1 Cíle výzkumného šetření

Stěžejním cílem praktické části diplomové práce je vytvořit pomůcky pro analyticko-syntetickou metodu čtení.

Dílčí cíle

Cílem je ke každé pomůcce vytvořit didaktický komentář, který bude zahrnovat předměty potřebné k vytvoření učebních pomůcek, popis konkrétní pomůcky, způsoby využití pomůcky v praxi, rozvíjené oblasti a reflexi.

Cílem je ověřit funkčnost a použitelnost pomůcek v praxi.

Cílem je vyhodnotit, které pomůcky žáky nejvíce osloví a zaujmou.

Cílem je opravit a vylepšit pomůcky, které nebudou plně funkční nebo budou mít nějakou vadu.

8.2 Metody výzkumu

Kvalitativní výzkum byl proveden metodou pozorování a metodou nestandardizovaných rozhovorů.

Rozhovory probíhaly celkem s osmi učitelkami prvního stupně základní školy, které již v minulosti vyučovaly v prvním ročníku ZŠ. Vybírala jsem paní učitelky různého věku ale také s různými zkušenostmi ve školním prostředí. Navštívila jsem základní školu v Karlových Varech, kterou sama dobře znám díky plnění praktické výuky během mého

studia na VŠ. Cílem rozhovorů bylo zjistit, s jakými problémy se paní učitelky setkávají v prvním ročníku v oblasti čtení, jaké pomůcky považují za kvalitní a funkční pro první ročník a jakých pomůcek měly při výuce nedostatek. Přesné otázky, které jsem paním učitelkám kladla, zněly takto:

- *S jakými problémy se často setkáváte v oblasti čtení v prvním ročníku ZŠ?*
- *Jaké pomůcky se Vám osvědčily při výuce čtení? Jaké pomůcky byste mi doporučila vytvářet?*
- *Jakých pomůcek jste měla nedostatek?*

Rozhovory jsem si nahrávala na diktafon a následně si z nahrávek sepisovala zásadní informace. Nejčastěji jsem se dozvíдалa, že žáci do prvních tříd už přicházejí s velmi malou slovní zásobou. Proto jsem se snažila vytvářet pomůcky, které malou slovní zásobu prohlubují. Vytvářela jsem proto pomůcky z různých tematických oblastí. Další často opakovanou problematikou byla analýza slabik doprovázená například vytleskáváním jednotlivých slabik. K procvičování této oblasti se mi podařilo vytvořit mnoho pomůcek. Další oblastí, která je pro žáky prvního ročníku velmi náročná, je čtení malého psacího písma. I k této problematice jsem vytvořila několik vhodných pomůcek. Jsou to například Kartičky se slovem a zvrátkem, Tabulky s kolíčky nebo pomůcka Dopravní prostředky.

Dále mi bylo doporučeno vytvořit si klasické pomůcky, které mají paní učitelky samy vyzkoušené v praxi. Jsou to například Kartičky písmen, Obrázková abeceda nebo Zásobník slov.

Pomůcky, kterých paní učitelky měly nedostatek, jsou především pomůcky na procvičování malého psacího písma, ale také pomůcky, které se zaměřují na procvičování počáteční slabiky daného slova. Tato problematika se často opakovala, a proto jsem k této oblasti vytvořila hned několik funkčních pomůcek. Jsou to například tyto pomůcky: Slabika a obrázek, Obrázkové sloupce, Barevná písmenková tabulka, Tabulky značek nebo Slabikové puzzle.

Pozorování je jednou z typických metod kvalitativního výzkumu. Výzkumník pomocí této metody usiluje o to poznat, popsat a porozumět výzkumným subjektům. „Pozorování znamená sledování činnosti lidí, záznam (registrace nebo popis) této činnosti,

její analýzu a vyhodnocení.“ (Gavora, 2010, s. 93). Pozorování patří mezi nereaktivní metody, to znamená, že zkoumaná osoba neví, že je předmětem zkoumání. Sběr informací by neměl vyvolávat žádnou reakci u zkoumaných subjektů. Při pozorování jsou sledovány jevy, které jsou přímo dostupné smyslovému vnímání. Většinou jsou pozorovány jevy, které nejsou způsobeny zásahem výzkumníka přímo v průběhu pozorování.

Vlastnímu pozorování musí předcházet důkladné studium problému. Mezi podmínky úspěšného pozorování patří předem stanovený cíl pozorování, což umožňuje soustředit se na podstatné. Dále také důkladné a podrobné zaznamenávání podstatných momentů. Pozorování musí být systematické a plánovité, jinak vede jen k útržkovitým poznatkům. Při pozorování je nutné přemýšlet, aby pozorovatel dokázal sledovat i nové, zvláštní souvislosti (Nakonečný, 2013). V práci bylo využíváno přímé a nestrukturované pozorování. To znamená, že přímá intervence výzkumníka do pozorované situace zasahuje jako autorita, ne jako člen skupiny. Výzkumník má více kontroly nad pozorovanou situací než u přirozeného pozorování. Situace může být vytvořena předem, ale i variována v průběhu pozorování.

Při pozorování byl využit pozorovací formulář, který sledoval konkrétní vybrané jevy. Byla ověřována především funkčnost a využitelnost učebních pomůcek. Také bylo sledováno, jak žáci na pomůcky reagují, a které pomůcky u žáků probouzí největší zájem. Další pozorovanou oblastí byly nedostatky pomůcek. Zda jsou pomůcky kompletní nebo potřebují pozdější úpravy.

Na základě konkrétních reakcí žáků byl vyplněn pozorovací formulář. Všechny poznámky byly následně analyzovány hromadně po vyzkoušení všech patnácti pomůcek ale i jednotlivě, po vyzkoušení jedné konkrétní pomůcky. Pomůcky byly mezi sebou porovnávány dle vybraných sledovaných jevů a následně vyhodnoceny, které pomůcky považují za plně funkční a které pomůcky mají nějaké nedostatky. Zaujetí a oslovení žáků konkrétními pomůckami bylo poměrně zřetelné a snadno hodnotitelné. Občas se ale zaujetí pomůckou lišilo u chlapců a dívek. Například pomůcka *dopravní prostředky* byla velmi oblíbená u chlapců. U dívek se pomůcka nesetkala s takovým zaujetím. Pozorovací formulář obsahoval také ostatní komentáře a jiné postřehy. Tato kolonka umožnila sledovat

i jiné aspekty, jako například mezipředmětové vztahy, náročnost manipulace s pomůckou nebo návrhy na jiné činnosti s pomůckami.

8.3 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek tvoří žáci prvního ročníku na Základní škole a mateřské škole v Božičanech v okrese Karlovy Vary. Základní škola a mateřská škola Božičany se řadí mezi neúplné, tzn. malotřídní základní školy (spojené zařízení ZŠ a MŠ) s právní subjektivitou. První třída se skládá ze spojených dvou ročníků, prvního a druhého. Na této škole je k výuce čtení a psaní využívána analyticko-syntetická metoda. Žáci prvního ročníku momentálně využívají Slabikář s kocourem Samem a k tomu příslušnou písanku pro 1. ročník.

Jedná se o moderní barevnou učebnici zpracovanou v souladu s RVP ZV. Učebnice je vydaná v rámci edice Čtení s porozuměním zaměřené na podporu čtenářské gramotnosti. Učebnice přímo navazuje na Živou abecedu s kocourem Samem. Ve slabikáři se žáci seznamují s dalšími písmeny abecedy, rozvíjejí svoje čtenářské dovednosti a upevňují správné čtenářské návyky. Důraz je kladen zejména na čtení s porozuměním.

Měla jsem možnost na škole nastoupit jako učitelka do první třídy, ve které se nachází šest žáků prvního ročníku a čtyři žáci druhého ročníku. Svůj výzkum jsem tedy realizovala v době mého pracovního poměru, od začátku ledna 2022 do konce března 2022. Školu navštěvují především děti, jejichž rodiče preferují malou školu s rodinnou atmosférou.

8.4 Časový harmonogram

Výzkum probíhal od začátku ledna 2022 do konce března 2022. Tento časový úsek byl plně dostačující pro vyzkoušení mnou vytvořených pomůcek pro analyticko-syntetickou metodu čtení.

Vytvořené pomůcky jsem využívala podle toho, s jakým písmenem se žáci momentálně seznamovali. Samozřejmě jsme stále opakovali písmena, která žáci už znají, a přidávala jsem pomůcky pro žáky s nově probíranými písmeny.

V každém měsíci jsme s žáky probrali zhruba čtyři nová písmena. V měsíci lednu to bylo písmeno V, Z, D, K. V měsíci únoru jsme probrali Š, R, C, dvojhlásky Au, Ou a v měsíci březnu jsme si představili písmena H, B, Č a Ž.

9 Vytvořené učební pomůcky pro analyticko-syntetickou metodu čtení

V této kapitole podrobně představuji konkrétní vytvořené učební pomůcky, které podporují a doplňují analyticko-syntetickou metodu čtení. Konkrétní pomůcky byly vybrány na základě předchozích rozhovorů s učitelkami prvního stupně základní školy. Paní učitelky mi představily, které oblasti výuky čtení jsou pro žáky velmi náročné a potřebují tak častější opakování a upevňování.

9.1 Kartičky písmen

Pomůcku můžeme využívat k nespočtu různých aktivit. Dle výuky nových písmen postupně přidáváme probraná písmena. Kartičky písmen jsou samozřejmě využitelné skoro ve všech metodách výuky čtení, mění se pouze způsob využití této pomůcky. Pro analyticko-syntetickou metodu jsou kartičky písmen základním vybavením učitele.

Obrázek 7 Kartičky písmen (foto autor).

Pomůcky: nůžky, barevné papíry, fixy, laminovačka

Popis:

Jedná se o zalaminované kartičky velikosti A7. Karty jsou rozlišené barevně do skupin podle druhu písmen. Zelená jsou velká tiskací písmena, žlutá jsou velká psací písmena, oranžová jsou malá tiskací písmena a červenou barvu mají malá psací písmena.

Využití v praxi:

Žák si vylosuje jednu kartu a následně hledá po třídě zbývajících stejná písmena do sady (A, a). Aktivitu můžeme začít pouze hledáním druhého písmene, a postupně přidáváme až k hledání celé sady písmen.

Žák si vylosuje jedno písmeno a zbylá písmena do sady dopíše na mazací tabulku (U, u).

Každý žák obdrží jednu kartičku s písmenem, následně se žáci vzájemně hledají a snaží se vytvořit opět sadu písmen.

Některé kartičky písmen můžeme také rozházet po koberci. Žáci si chvíli prohlížejí kartičky písmen. Poté zapisují v lavici písmena, která si zapamatovali.

Žáci si opět vylosují kartičku s písmenem a hledají mezi ostatními žáky takové písmeno, díky němuž společně vytvoří slabiku. Nebo naopak můžeme z žáků vytvořit slabiky a řekneme: “Všechna malá psací písmena se přemístí k oknu, všechna velká psací písmena se přemístí ke dveřím atd.”

Po dokončení aktivit s jedním písmenem a se skládáním do slabik můžeme obdobně začít skládat jednotlivé slabiky do slov.

Rozvíjené oblasti: analýza a syntéza hlásek a slabik, rozvoj zrakové paměti, zapamatování si tvaru písmen

Reflexe:

Nejprve měli žáci za úkol najít zbylá písmena do sady. Karty jsem rozložila na koberci. Každý žák si vylosoval jednu kartičku s velkým tiskacím písmenem. Jeho úkolem bylo najít zbylá písmena (malé tiskací písmeno, velké psací a malé psací písmeno). Využívala jsem samozřejmě jen písmena, která už prvňáci znají. Většinou se dobře dařilo se v kartách zorientovat. Našli se ale jedinci, kterým trvalo velmi dlouho příslušná písmena

nalézt. Následně každý svou čtveřici písmen zapsal na mazací tabulku. Tuto činnost jsme několikrát zopakovali. Každý žák si pokaždé vzal jiné písmeno.

Poté jsem vybrala 12 velkých tiskacích písmen a přikryla je šátkem. Žáci přistoupili k písmenům. Zhruba na třicet vteřin jsem šátek odkryla. Jejich úkolem bylo zapamatovat si co nejvíce písmen a následně je zapsat na mazací tabulku. Poté jsme vyhlásili vítěze, který si zapamatoval a zapsal nejvíce písmen. Následně jsem tuto soutěž ztížila vybráním různých druhů písmen (velká tiskací, malá tiskací, malá psací a velká psací). Tyto druhy jsem různě kombinovala a opět jsem vybrala 12 písmen. Zaznamenala jsem, že tato varianta byla pro žáky podstatně náročnější. Některé tvary písmen neměli žáci ještě zcela zafixované.

Celkově se tato aktivita žákům velmi líbila. Pojala jsem ji ve formě soutěže a tak byli žáci velmi motivovaní. Pomůcku hodnotím pozitivně především díky využitelnosti k velkému počtu různých aktivit. Činnosti můžeme variovat a vytvářet tak stále nové a efektivní aktivity.

9.2 Vláček

Vláček je velmi využitelný ve všech prvních třídách. Učitelům i žákům poslouží jako přehled učiva, ale i jako hezký a barevný doplněk pro vyzdobení a zútulnění třídy. Můžeme ho vyvěsit do sítí na zdech nebo připevnit na malé hřebíčky. Slouží ale také k představování pro žáky nových písmen.

Obrázek 8 Vláček (foto autor).

Pomůcky: karimatky, pěnové papíry, nůžky, fixy

Popis:

Vláček je vystříhaný z karimatek. Obrázky na něm jsou z pěnových papírů a jsou dokresleny podle potřeb konkrétních obrázků. Každý vagón obsahuje jedno písmeno a obrázek, který začíná na danou hlásku. Jednotlivé vagóny mají své provázky, abychom je mohli jednoduše pověsit na zeď.

Využití v praxi:

Tuto pomůcku si dovedu představit jako přehled učiva, který bude viset na zdi ve třídě. Žáci tak budou mít abecedu stále před sebou.

Celou první třídou nás může provázet pohádka s využitím maňásků v mašince. Celý rok mohou maňasci třídu provázet abecedou a tak učit žáky nová písmenka. Na zdi bude připevněna mašinka a vyučující přidává vagónky probraných písmen. Na zadní straně vagónku je kapsa, ve které jsou připraveny úkoly k danému písmenu. U každého písmene jsou připraveny tři až čtyři úkoly pro celou třídu. Můžeme je plnit společně v rámci

vzájemné komunikace, nebo samostatně. Každý den, kdy dané písmenko probíráme, vylosuje vybraný žák pro třídu nějaký úkol.

Například písmeno P: Jaké druhy činností začínají na písmeno P? Jaká zvířata znáš na písmeno P? Znáš nějakou pohádku na písmeno P? Dokresli obrázek pejska.

Díky těmto činnostem a různým podnětům dochází k propojení písmene se základní představou, a tak si žák komplexně osvojí probírané písmeno.

Rozvíjené dovednosti: zřetězení prezentace abecedy – velkých tiskacích písmen, zřetězení zapamatování písmen, propojení písmene se zkušeností

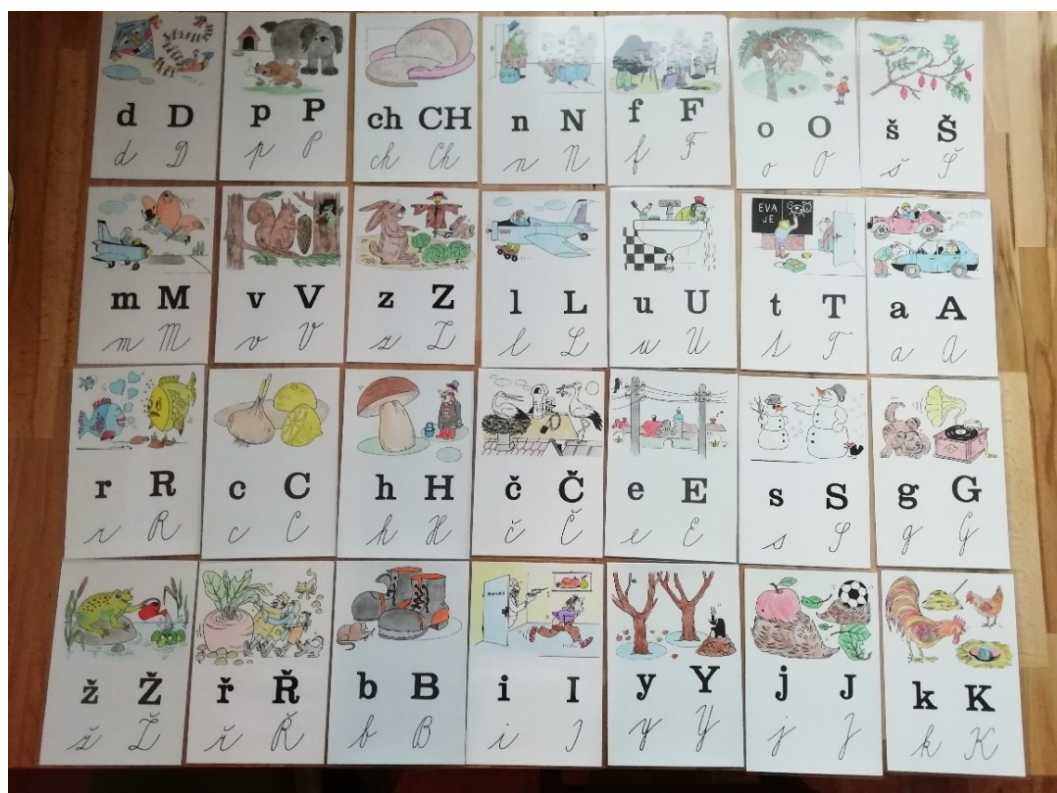
Reflexe:

Od měsíce ledna do konce března jsme s žáky prvního ročníku probrali zhruba dvanáct písmen. Maňásky v mašince jsem se tedy rozhodla nevyužít, protože žáci už byli zvyklí na jinou formu vyvozování nových písmen. Využili jsme tedy pouze vagónky s těmito dvanácti písmeny.

Na zadní straně vagónku je kapsa, ve které jsou připraveny úkoly k danému písmenu. U každého písmene jsou připraveny tři až čtyři úkoly pro celou třídu. Tyto úkoly jsme vždy využívali jako doplňkovou aktivitu k představení nového písmene. Jeden žák šel vybrat nějaký úkol a následně ho žáci společně plnili. Při této činnosti bylo vidět značné zaujetí žáků, které vedlo k osvojení nového písmene.

9.3 Obrázková abeceda

Tato pomůcka je ve školách využívána už řadu let. Učitelé ji využívají pro její barevnost, která žáky vtáhne do učiva, ale také pro její funkčnost ve výuce. Díky obrázku v kombinaci s prvním písmenem nebo slovem dítě procvičuje především zřetězení rozlišování tvarů, písmen a slov.

Obrázek 9 Obrázková abeceda (foto autor).

Obrázek 10 Karty s obrázky a jejich názvy (foto autor).

Pomůcky: tvrdé papíry, lepidlo, nůžky, obrázky z pracovního sešitu – Učíme se abecedu

Popis:

Jedná se o karty na čtvrtce o velikosti A5. Na každé kartě je barevný obrázek a slovo (nebo písmeno) se zvýrazněným prvním písmenem. Je důležité, aby tyto základní obrázky byly

velmi barevné. Přitáhnou tak dětskou pozornost snadněji. Karty jsou převzaté z pracovního sešitu pro první ročník „*Učíme se abecedu*“ z nakladatelství Nová škola. Karty jsem vybarvila a zalaminovala pro delší životnost.

Využití v praxi

Žák pomocí obrázku a slova rozeznává písmena velké tiskací abecedy.

Pomocí slov a vytleskávání rozlišuje počet slabik ve slově.

Žák může vymýšlet slova na stejnou počáteční hlásku a zapisovat je na mazací tabulku.

Žák může vymýšlet slova se stejným počtem slabik a opět je zapisovat.

Ve spojení s kartami, které obsahují pouze počáteční písmeno velké tiskací abecedy, můžeme vytvořit například tuto aktivitu. Polovina dětí dostane kartu s celým slovem a druhá polovina dostane kartu pouze s písmenem velké tiskací abecedy. Následně musí vytvořit pár s kartou stejného počátečního písmene.

Možnosti využití karet jen s počátečním písmenem. Vyučující zakryje část písmene (dětí stále vidí obrázek a část písmene) a děti hádají, jaké písmeno učitel zakrývá. Díky tomuto cvičení se u žáků rozvíjí sluchové vnímání. Cvičení můžeme obměnit například tak, že žáci hádají, o jaké písmeno se jedná a zapisují písmeno na mazací tabulku (zrakové vnímání).

Rozvíjené oblasti: rozvíjí zrakové rozlišování tvarů, písmen a slov, sluchová analýza slov, slabikování (vytleskávání slabik)

Reflexe:

Pomůcku jsem s žáky vyzkoušela na konci února 2022. Nejprve jsme si společně s žáky na zem rozmístili všechny karty. Následně si každý žák vybral tři karty a představil ostatním spolužákům, které karty si vybral a proč. Žáci si často vybírali obrázky, ke kterým mají nějaký vztah. Později každý vymýšlel tři slova začínající na jejich vybraná písmena a postupně jsme je zapisovali na tabuli. Další úkol spočíval ve vytleskávání daných slov a určování počtu slabik ve slovech. Všechny tyto činnosti nečinily žákům téměř žádné potíže. Dokud jsme nezačali vymýšlet slova, která na vybranou hlásku končí. Při této činnosti měli žáci značné problémy. Uvědomuji si ale obtížnost této aktivity.

Pomůcku hodnotím velmi pozitivně. Myslím, že je velmi dobře využitelná ve výuce. S pomůckou žáci pracovali se značným zaujetím.

9.4 Slabika a obrázek

Slabika a obrázek je typickou pomůckou pro analyticko-syntetickou metodu čtení. Jak už název napovídá, pomůcka slabika a obrázek pracuje primárně s počáteční slabikou ve slově, díky čemuž dochází k analýze a následné syntéze slova.

Obrázek 11 Slabika a obrázek (foto autor).

Pomůcky: fixy, tvrdé papíry, nůžky, laminovačka

Popis:

Karty slabika a obrázek jsou vyrobené z tvrdého papíru. Následně jsou karty zalaminované pro delší životnost a snazší manipulaci. Každá karta je velikosti A6 a nabízí obrázek, pod kterým je napsána počáteční slabika slova na obrázku.

Využití v praxi:

Za pomoci obrázku mohou děti poznávat první slabiku ve slově.

Učitel může ukazovat slabiku před tabulí a žáci ji následně přepisují na mazací tabulky.

K této pomůcce můžeme připojit žákův kapsář s písmeny. Žák pak může ze svých písmen z kapsáře poskládat danou slabiku.

Žáci doplňují podle první slabiky a obrázku celé slovo.

Žáci mohou vymýšlet slova na stejnou počáteční slabiku.

Žáci podle obrázku a počáteční slabiky odvodí, na jaké písmeno dané slovo končí.

Rozvíjené oblasti: analýza a syntéza slabik, sluchová analýza slov

Reflexe:

Všechny karty jsme si vyskládali na koberec tak, aby na ně každý žák dobře viděl. Žáci si vybírali karty dle vlastního uvážení, představili ostatním spolužákům jakou slabiku a obrázek si vybrali a následně doplnili další slova začínající na jejich vybranou slabiku. Pro některé byla tato aktivita náročná, jiní žáci si s ní poradili snadno. Znovu jsme díky této pomůcce procvičovali i určování poslední hlásky ve slově. Při této aktivitě jsem u některých žáků sledovala značný posun v určení poslední hlásky ve slově. Najednou neměli potíže s rozdělením slov na slabiky a dostali se tak snáze k poslední hlásce slova.

Další činností, při které došlo k výrazné aktivizaci žáků, bylo skládání krátkých slov z karet. Žáci vytvořili například slova: solíme, síto, mísa, mele, pila atd.

9.5 Pexeso

S využitím pexesa zakoupeného v papírnictví jsem vytvořila pomůcku podporující vyšší úroveň čtenářské dovednosti. Zvláštností a netradičností této pomůcky je především popis zvířátka malým psacím písmem. Pomůcka tedy rozvíjí dovednost čtení psacího písma a následné práce s ním.

Obrázek 12 Kartičky se slovem a zvířátkem (foto autor).

Pomůcky: pexeso se zvířátky, laminovačka, modré papíry, nůžky, fixy

Popis:

Kartičky s obrázkem zvířete o velikosti 4×4 cm jsou převzaty z pexesa. Ke každé kartičce s obrázkem jsem vytvořila kartu se slovem napsaným malým psacím písmem. Vše je opět zalaminované pro delší životnost pomůcky.

Využití v praxi:

Žáci se rozdělí do dvou skupin. Jedna skupina dostává obrázek a druhá skupina dostává slovo. Jejich úkolem je rozmístit se po třídě a následně se najít (živé pexeso).

K obrázkům zvířátek můžeme použít pomůcku s velkými tiskacími písmeny a hledat k obrázkům počáteční písmeno nebo naopak koncové písmeno.

Rozdáme dětem jen karty se slovem. Děti poté mají za úkol vytvořit skupiny podle počtu slabik daného slova.

Tato aktivita je využitelná v rámci mezipředmětových vztahů - prvouka. Žákům rozdáme jen kartičky se zvířátky. Žáci vytváří skupiny podle druhu zvířat (domácí, volně žijící atd.)

Pomůcku využijeme také při rozkladu slova na jednotlivé slabiky. Nebo naopak vyučující slabikuje a ptá se dětí, kdo má vyslabikované slovo.

Rozvíjené oblasti: vyšší úroveň čtenářských dovedností - čtení psacího písma

Reflexe:

Pomůcku jsme využívali především k procvičení čtení malého psacího písma. To se ukázalo jako poměrně náročná činnost. Myslím si, že pomůcka může být využívána i na začátku druhého ročníku.

Nejprve jsme si všechna zvířátka pojmenovali a tak jsme se připravili na práci s kartičkami. U vybraných zvířat jsem od žáků vyžadovala vytleskat dané slovo, určit první hlásku ve slově a stejně tak poslední hlásku. Což se většině žáků dobře dařilo.

Přiřazování slov k obrázkům ale už nebylo pro žáky tak jednoduché. Doporučila jsem žákům vzít si svou abecední tabulku, se kterou jsou zvyklí pracovat. Žáci jsou zvyklí pracovat s abecední tabulkou v případě, že potřebují využívat v dané činnosti písmena, která ještě nemají podrobně procvičena. Z mé zkušenosti ale mohu potvrdit, že většina žáků si s pomocí abecední tabulky dokáže odvodit i ta pro ně méně známá písmena. Po přiřazování jsme se rozdělili na malé skupinky a zahráli si s kartičkami klasické pexeso. Nejprve jsme si ale zopakovali pravidla.

Pomůcku hodnotím pozitivně. Myslím, že je ideální využívání této pomůcky nechat až na dobu, kdy budou žáci lépe ovládat malá psací písmena. Pravděpodobně tedy až ke konci prvního ročníku.

9.6 Tabulky s kolíčky

Tyto tabulky jsou inspirované Logico Piccolo, což jsou rámečky, do kterých žák umístí kartu a následně pracuje dle zadání. Jelikož mě jejich pomůcky velmi zaujaly a měla jsem možnost vidět práci s nimi i ve třídách, vytvořila jsem podobnou pomůcku, ale v domácích podmínkách.

Obrázek 13 Tabulka s kolíčky č. 1 (foto autor).

Obrázek 14 Tabulka s kolíčky č. 2 (foto autor).

Obrázek 15 Tabulka s kolíčky č. 3 (foto autor).

Pomůcky: barevné kolíčky, fixy, pastelky, staré časopisy, nůžky, laminovačka, tvrdý papír

Popis:

Jedná se o tabulky inspirované Logico Piccolo velikosti A5. Opět jsou tabulky zalaminované. Každá karta má své zadání, podle kterého má žák postupovat. Pomocí umístění kolíčků dítě plní zadání. Po dokončení karty otočí dítě kartu a zkontroluje si správnost svého řešení.

Využití v praxi:

Každé dítě má jednu tabulku – přiřazuje kolíčky do pravého sloupce. Pro ověření správnosti žák otočí tabulku, kde nalezne správné řešení.

- 1. skupina tabulek – spojování tiskacího a psacího písmene
- 2. skupina tabulek – hledání dvojice slov napsaných tiskacím a psacím písmem
- 3. skupina tabulek – přiřazování počáteční hlásky slova k obrázku
- 4. skupina tabulek – hledání dvojic, které k sobě významově patří (brýle – oči, košík – houby, kartáček – zuby, pohádkové dvojice atd.)

Rozvíjené oblasti: zrakové vnímání, motorická zručnost, čtení tiskacího a psacího písma

Reflexe:

S podobnými tabulkami (Logico Piccolo) měli žáci už zkušenost. Netrvalo tedy velmi dlouho, než začal každý pracovat samostatně. Škola má tyto pomůcky zakoupené,

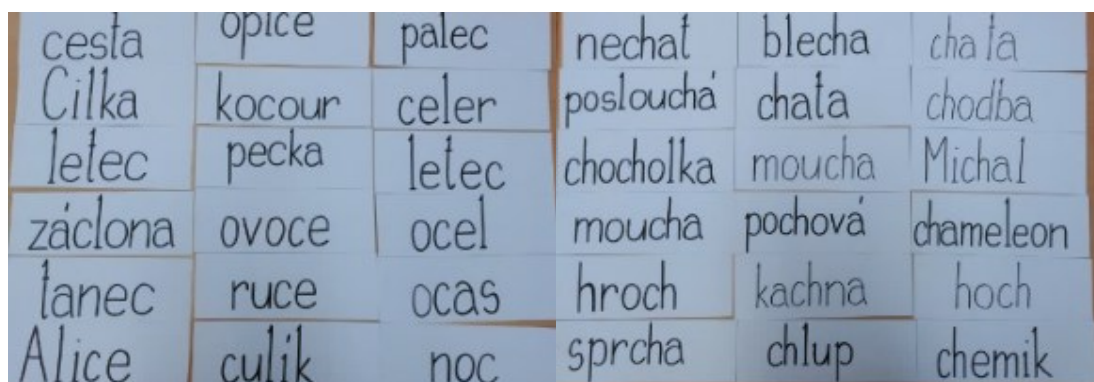
žáci tedy měli na výběr, zda si mnou vyrobené karty chtějí dát do rámečků nebo chtějí pracovat s kolíčky. Obě možnosti fungují na stejném principu – označování správného řešení.

Myslím si, že jsou karty vytvořeny jasně a srozumitelně, nesetkala jsem se totiž s nepochopením zadání. Někdy jsem musela pomáhat s přečtením zadání, kvůli neznalosti některých ještě neprobraných písmen. To je ale pochopitelné.

Pomůcka se mi líbí především proto, že každý žák může pracovat svým vlastním tempem a na nikoho tedy není vyvíjen zbytečný tlak. Karty můžeme také využívat v situaci, kdy je někdo rychle s prací hotov, ale jiní ještě pracují. Ideální je mít pomůcku přístupnou všem žákům tak, aby ji mohli sami kdykoliv využívat a nedocházelo tak ke zbytečným prostojeům.

9.7 Zásobník slov

Zásobník slov je to, po čem učitel první sáhne, pokud chce procvičovat analýzu i syntézu slov, čtení slov nebo použití slov ve větách. Myslím si, že tato pomůcka je velmi využitelná, praktická a funguje jak v prvním ročníku, tak i v následujících ročnících.

Obrázek 16 Zásobník slov (foto autor).

Obrázek 17 Zásobník slov (foto autor).

Pomůcky: tvrdý papír, fix, nůžky

Popis:

Karty se slovy psanými malými tiskacími písmeny o velikost 30×10 cm. Slova jsou rozdělena do sad podle postupu při poznávání abecedy.

Využití v praxi:

Žáci vytleskávají slabiky přečteného slova a zjišťují počet slabik ve slově.

Učitel si vybere slovo, které přečte nahlas a ptá se: „Kde ve slově se dané písmeno nachází? (na začátku, na konci, někde uprostřed slova) Ve které slabice se písmeno nachází?“

Grafické znázornění písmene ve slově: „Udělej tolik teček pod slovo, kolik má slovo slabik. Zakroužkuj tečku, ve které se daná hláska (písmeno) nachází.“

Žák si vybere slovo a použije ho ve větě. Následně žák zapíše větu do sešitu.

Rozvíjené oblasti: analýza a syntéza slov, rozvoj čtenářské dovednosti, práce s písmenem, hláskou, slabikou a slovem, použití slov ve větě

Reflexe:

Pomůcka je využitelná k nespočtu různých aktivit. Pomůcku jsem vyzkoušela především při určování počtu slabik ve slově. Karty jsem nejdříve vybírala já a s žáky jsme společně vytleskávali slabiky ve slově. Následně jsme si určili, kolik má slovo slabik.

Později karty vybírali žáci a já jsem pouze sledovala situaci. Při této činnosti jsem nezaznamenala sebemenší potíže s určováním počtu slabik.

Následovala aktivita na rozeznávání umístění daného písmena ve slově. Otázka zněla: „Kde ve slově se dané písmeno nachází? (na začátku, na konci, někde uprostřed slova) Ve které slabice se písmeno nachází?“ Orientace ve slově už byla pro žáky o něco náročnější činností. Složitě pro některé žáky bylo uvědomit si, která slabika je vlastně první, druhá, třetí nebo čtvrtá. Bylo tedy za potřebí si slova napsat na tabuli, označit si slabiky ve slově a následně si označit hledané písmeno. Po krátké době došlo u žáků k velmi dobré orientaci ve slovech. Někteří si stále zapisovali slova na svou mazací tabulku, jiní si zapisovali jen slabiku, ve které se skrývá hledané písmeno.

Poté každý žák obdržel jedno náhodně vybrané slovo a měl za úkol slovo použít ve větě. Někteří žáci se pokoušeli celou větu napsat, jiní větu řekli nahlas. U některých žáků jsem si všimla náročnosti zapojení vlastní fantazie. Žák, který je velmi bystrý, úlohy v učebnici dokončuje velmi rychle a správně, nemohl stále vymyslet větu, do které by se slovo hodilo. Ve chvíli, kdy dojde na úlohy typu: vytvoř vlastní název pohádky, vymysli konec příběhu, zkus doplnit větu podle sebe, je pro žáka velmi náročné použít vlastní fantazii a splnit tak zadání. Jiní žáci s těmito činnostmi ale nemají žádný problém.

Pomůcku hodnotím velmi pozitivně především pro vyučujícího. Učitel díky této pomůcce nemusí stále vymýšlet nová slova z hlavy a může tak předejít stálému opakování stejných slov.

9.8 Hrníčky

Při tvorbě hrníčků jsem se soustředila především na to, aby byly velmi barevné a pro děti přitažlivé. Díky této pomůcce můžeme opět procvičovat počáteční nebo konečnou hlásku ve slově, ale také syntézu a analýzu slov.

Obrázek 18 Hrníčky (foto autor).

Pomůcky: barevné čtvrtky, pěnové papíry, nůžky, lepidlo, špachtle, pastelky, fixy

Popis:

Pomůcka je vyrobena z tvrdého papíru, který je zalaminovaný a různě barevný. Na každém papíru jsou z pěnové pryže nalepené dva hrnečky. Každý hrneček je označen velkým tiskacím písmenem. Ke každému hrníčku je sada čtyř dřevěných silných špachtlí. Na každé špachtli je obrázek, jehož název začíná na stejnou hlásku jako písmeno na hrníčku.

Využití v praxi:

Špachtle rozházíme po třídě. Každé dítě si vezme tři špachtle a umístí je do správného hrníčku.

Špachtle s obrázky můžeme použít i samostatně. Děti hledají poslední hlásku ve slově.

Učitel nebo vybraný žák zadá hlásku. Ostatní zjišťují, jestli je nějaká konkrétní hláska ve slově, nebo není.

Každé dítě dostane špachtli. Úkolem dětí je vytvořit dvojici podle prvního písmene. Následně děti ze dvou slov v jedné dvojici vytvoří větu, ve které použijí obě slova.

Děti mohou namalovat na špachtle další slova, která na hlásku začínají nebo končí a také je vkládat do hrníčku.

Rozvíjené oblasti: sluchová analýza slov, práce s počáteční a konečnou hláskou ve slově

Reflexe:

Nejprve jsme využívali pouze samostatné špachtle s obrázkem. Každý žák si vybral jednu špachtli s obrázkem a hledal co nejvíce slov, která začínají na stejnou hlásku jako je první hláska ve slově na špachtli. Ostatní žáci jejich slova psali na mazací tabulky.

Následně jsme si vyhodnotili, kdo si vzpomněl na nejvíce slov začínajících na danou hlásku. Poté jsme si z napsaných slov na tabulkách určovali i poslední hlásku ve slovech.

Špachtle jsme si rozházeli po třídě a žáci je postupně vkládali do správného hrníčku. Už po prvotním setkání žáků s pomůckou se obrázky ze špachtlí začali mačkat a odlepovat. Později jsem tedy špachtle i s obrázky důkladně oblepila průhlednou lepicí páskou pro delší živostnost pomůcky.

Myslím, že pomůcka žáky upoutala především kvůli své barevnosti a možnosti umisťovat špachtle do hrníčků.

9.9 Dopravní prostředky

Pomůcka dopravní prostředky je využitelná jak k výuce prvopočátečního čtení, tak k výuce psaní. Výhodou této pomůcky je možnost samostatné práce dítěte při vybrání správného názvu dopravního prostředku a následnému opsání slova na linku. Nebo za použití kolíčků, kdy dítě označuje kolíčkem správné pojmenování dopravního prostředku.

Obrázek 19a Dopravní prostředky (foto autor).

Obrázek 19b Dopravní prostředky (foto autor).

Pomůcky: tvrdý papír, kolíčky, fixy, pastelky, nůžky

Popis:

Zalaminované karty s dopravními prostředky o velikosti A6. Pod obrázkem dopravního prostředku jsou názvy třech dopravních prostředků a linka pod každým názvem.

Využití v praxi:

Pomůcku můžeme využít pouze jako obrázky namalované na kartách. Žák pojmenovává dopravní prostředky. Následně je rozkládá na slabiky a poté zase skládá do slova. Pojmenuje počáteční a konečnou hlásku slova.

Žák napodobuje dopravní prostředek příslušným zvukem.

Další možností je vybrání příslušného pojmu k obrázku a správného opisu na linku. Tím, že jsou karty zalaminované, by neměl nastat problém s opakovaným psaním příslušného slova do tabulky.

Při dalších činnostech s touto pomůckou můžeme využít kolíčky. Z druhé strany karty je vždy označena správná odpověď. Žák připne kolíček k pojmu popisujícímu obrázek. Následně si sám může zkontrolovat správnost svých odpovědí.

Rozvíjené oblasti: čtení psacího písma, analýza a syntéza slov, rozeznání první a poslední hlásky ve slově, psaní psacího písma

Reflexe:

Každý žák obdržel kartu s dopravním prostředkem a kolíček pro označení správné odpovědi. Je důležité si uvědomit, že tato pomůcka využívá malé psací písmo. Pro žáky bylo tedy čtení malého psacího písma náročnější než čtení tiskacího písma. Je nutné na

přečtení slova poskytnout více času. Pomůcku jsem vyzkoušela s žáky zhruba v polovině února. Samozřejmě záleží na konkrétní třídě, ale mým žákům čtení malého psacího písma ještě trvalo o něco déle. Stejně tak i manipulace s kolíčkem byla pro některé žáky náročná. Na tuto pomůcku reagovali se zaujetím a velmi pozitivně především chlapci. Přece jen jde o dopravní prostředky, které jsou oblíbené především v chlapeckém světě.

Značným úskalím, které jsem objevila záhy po vyzkoušení pomůcky ve výuce je zjištění, že kolečka se správnou odpovědí z druhé strany prosvítají na první stranu. Tuto vadu jsem hned odstranila a kolečko nakreslené fixem jsem nahradila kolečkem nakresleným obyčejnou tužkou. Znovu jsem se tedy přesvědčila o důležitosti vyzkoušení pomůcky v praxi.

9.10 Obrázkové sloupce

Obrázkové sloupce je pomůcka, která pracuje s počáteční slabikou konkrétního slova. Pro propojení slabiky s konkrétním předmětem jsou ve sloupcích namalované obrázky.

Obrázek 20 Obrázkové sloupce (foto autor).

Pomůcky: papír, laminovací fólie, laminovačka, nůžky, pastelky, konturovací fix, tiskárna, počítač

Popis:

Sada obsahuje sloupec z obrázků, jejichž název začíná na stejnou hlásku. K tomu jsou kartičky s písmeny dané hlásky a k nim samohlásky. Dítě přiřazuje samohlásku se souhláskou podle počáteční slabiky názvu obrázku.

Využití v praxi:

Pomůcku můžeme využít k samostatné práci, práci ve dvojicích nebo ke skupinovým činnostem.

Ve výuce můžeme využít pouze sloupec s obrázky. Dítě má za úkol podle obrázků rozpoznat počáteční hlásku obrázků v celém sloupci.

Po sestavení počáteční slabiky dítě dotváří celé slovo a následně vytvoří větu s daným slovem. Nebo musí využít dvě slova ze sloupce v jedné větě.

Dítě může hledat logické souvislosti mezi jednotlivými obrázky ve sloupci. Tím dochází k rozvoji dětské fantazie a tvořivého myšlení.

Rozvíjené oblasti: analýza a syntéza slov, rozeznání první hlásky ve slově, rozvoj fantazie a tvořivého myšlení

Reflexe:

Obrázkové sloupce jsem využívala ve třídě k samostatné práci žáků. Nejdříve žáci pojmenovávali obrázky ve sloupcích; tak jsem si ověřila, jestli jsou pro žáky obrázky srozumitelné. U některých obrázků si žáci nebyli zcela jisti. Například u sloupce, který obsahuje předměty, začínající na písmeno T. Namalovala jsem jídlo na talíři a doplnila obrázek šipkou ukazující na talíř. Žáci ale na toto slovo nepřišli. A nepřišli ani na první obrázek v obrázkovém sloupci písmena S, kde je zobrazen salám. Žáci znají salám již nakrájený, ale s celou šiškou salámu, která je na obrázku, se nikdy nesetkali.

Po zvážení jsem ale obrázkové sloupce ponechala tak jak jsou. Není mým cílem, aby žáci věděli vše a bylo pro ně vše jednoduché. Alespoň se naučí nová slova, která ještě neznají, nebo se s nimi často nesetkávají.

Následně žáci přiřazovali samotné kartičky tak, aby vytvořili počáteční slabiku daného slova. Po společné kontrole měli žáci za úkol vymýšlet další slova na počáteční písmeno svého obrázkového sloupce. Tato aktivita byla pro některé žáky o něco náročnější. Pro některé žáky je mnohem těžší vymyslet vlastní slova, než využívat ta předepsaná učitelem.

9.11 Barevná písmenková tabulka

Barevná písmenková tabulka je pomůcka, která je z mé zkušenosti u žáků velmi oblíbená. Při práci s touto pomůckou je stěžejní si předem určit vhodnou a srozumitelnou terminologii, kterou pomůcka vyžaduje.

Obrázek 21 Barevná písmenková tabulka (foto autor).

Pomůcky: papíry, tiskárna, počítač, pastelky, laminovací fólie, laminovačka

Popis:

Tabulka písmen a barevných symbolů slouží jako vzor, podle kterého děti pracují do vlastní tabulky. Děti podle vzoru pokládají písmenko, vytvářejí slabiky, které následně čtou. První tabulka je bez diakritických znamének. Druhá, obtížnější tabulka, je i s diakritickými znaménky.

Využití v praxi:

Pomůcka se může využít samostatně ale i ve skupinách.

Před využíváním pomůcky ve výuce je vhodné společně s žáky procvičit písmenka následovně: „Zvedneme písmenko s červeným rámečkem. Jaké vidíte na kartičce písmenko?“

Pro rychlé čtenáře můžeme dříve využít náročnější tabulku i s diakritickými znaménky. Naopak žáci s náznaky dyslektických obtíží mohou využít jednodušší tabulky bez diakritiky.

Základem pomůcky je schopnost orientace v tabulce, získání potřebných informací a následná aplikace ve své tabulce.

Po vytvoření počáteční slabiky žák vymyslí celá slova, která na tuto slabiku začínají.

Rozvíjené oblasti: analýza a syntéza slov, práce s tabulkou - zaznamenání informací z tabulky, práce s diakritickými znaménky

Reflexe:

Pomůcku jsem využívala pro samostatnou práci žáků. Před začátkem využití pomůcky jsem žákům vysvětlila, jak budeme pomůcku využívat. Domluvili jsme se na jasné terminologii, první A v tabulce jsme nazývali „červené a“. Druhé Á v tabulce jsme nazývali „á ve žlutém rámečku“. Takto bylo všem jasné, jak budeme jednotlivá písmena skládat. Nejdříve jsme využívali pouze sloupec bez diakritických znamének. Soustředila jsem se tedy ze začátku především na to, aby se žáci začali v tabulce dobře orientovat. Myslím, že většině žáků orientace v tabulce nečinila žádný problém.

Poměrně velké úskalí jsem viděla v tom, že kartičky s písmeny jsem vystřihovala podle tabulky, ne podle sloupců. Kartičky byly tedy o něco větší než místo ve sloupcích. Když tedy následovala společná kontrola doplněných slabik, některým žákům se nedařilo se ve slabikách zorientovat kvůli velikosti kartiček. Tuto mou nepozornost jsem po vyzkoušení pomůcky ihned odstranila a kartičky zmenšila tak, aby se dobře vešly do sloupců.

Při zkoušení této pomůcky v praxi jsem se naučila, že je velmi důležité pomůcku nejdříve opravdu vyzkoušet s žáky, než ji budeme prohlašovat za pomůcku funkční. Může se snadno stát, že přehlédneme nějakou „drobnost“, stejně tak jako já a z dobrého nápadu nám vznikne nefunkční, a pro žáky matoucí, pomůcka.

9.12 Tabulky značek

Tabulky značek jsou vhodnou pomůckou k procvičování počátečních ale i ostatních slabik ve slovech. Stěžejní činností je v tomto případě ale orientace v tabulce pomocí předem daných souřadnic.

Obrázek 22 Tabulky značek (foto autor).

Pomůcky: bílé papíry A4, nůžky, laminovačka, laminovací fólie, počítač, obálky, tiskárna

Popis:

Každá sada obsahuje jednu tabulku a k ní obálku s kartičkami příslušných písmen.

Využití v praxi:

Žák vyhledává pomocí souřadnic v tabulce písmena a následně je sestavuje do slabik. Poté ze slabik vytvoří různá slova, která následně použije ve větě.

Například: Učitel vydá pokyn – jedna domeček. Žáci vyhledají v tabulce souřadnici jedna domeček a vyberou z kartiček správné písmeno (i).

Pomůcku můžeme využít i na krátká jednoduchá slova – máma, jáma, lije, pase, laso, los, sůl.

Nebo opačně. Žák vytváří souřadnice k předem určenému písmenu, slabice nebo slovu.

Po nacvičení práce s tabulkou si mohou žáci sami určovat dané souřadnice a skládat tak slabiky či krátká slova.

Tabulku můžeme později přepracovat a doplnit do ní nově probíraná písmena.

Jako obměnu pomůcky můžeme využít místo písmen v tabulce slabiky.

Rozvíjené oblasti: orientace v tabulce pomocí souřadnic, syntéza a analýza slov

Reflexe:

Nejprve jsem každému žákovi poskytla tabulku a nechala jsem je přemýšlet, jak bychom mohli tabulku využívat. Po chvíli se ozval jeden žák, že mu to připomíná hru lodě. A měl naprostou pravdu. Tabulka totiž funguje na stejném principu. Poté sám žák představil ostatním spolužákům, pomocí jakých souřadnic získáme určitá písmena.

Následně každý obdržel obálku s kartičkami a já jsem žákům diktovala různé souřadnice, a tak jsme vytvořili několik slabik. Slabiky jsme si přečetli nahlas a následně jsme k nim dosazovali vhodná slova začínající na danou slabiku. Poté jsme slova používali v celých větách. Všechny tyto úkony žáci zvládali velmi dobře.

Žáci se poté sami střídali v určování souřadnic tak, aby ostatní žáci vytvořili počáteční slabiku. Každý chtěl souřadnice diktovat a vymýšlet tak nové slabiky.

9.13 Slabikové puzzle

Tato pomůcka je užitečná k určování počáteční slabiky různých předmětů v tabulce. Žáky ale většinou velmi zaujme konečný produkt, což je složený obrázek zvířátek nebo různé jiné obrázky, které fungují jako motivující a aktivizující prvek.

Obrázek 23 Slabikové puzzle (foto autor).

Pomůcky: bílé papíry A4, laminovačka, laminovací fólie, obálky, nůžky, fixy, obrázky, počítač, tiskárna

Popis:

Pomůcku jsem nazvala slabikové puzzle. Jedná se totiž o rozstříhané obrázky, které žák složí podle počáteční slabiky daného obrázku v tabulce.

Využití v praxi:

Na druhé straně každé části obrázku se nachází slabika, kterou si žák přečte, najde v tabulce předmět, který na stejnou slabiku začíná, otočí část obrázku a slabikou přikryje daný předmět.

Po složení obrázku je vhodné pracovat s vytvořeným obrázkem. Díky vytvořeným obrázkům dochází k mezipředmětovým vztahům.

Otázky využitelné k obrázkům:

- Jaké barvy najdeme na obrázku?
- Co vidíš na obrázku?
- Víš něco o nějakém zvířátku?
- Viděl jsi už všechna tato zvířátka?
- Která zvířata by na obrázku ještě mohla být?
- Jaké vlastnosti bys přiřadil k jednotlivým zvířatům? (moudrá jako sova, dlouhá jako žirafa, velký jako slon)
- Čím bys zvířata nakrmil?
- Jak bys zvířata roztřídil? (podle způsobu života, podle druhu potravy, podle počtu končetin)

Rozvíjené oblasti: syntéza a analýza slov, rozvoj slovní zásoby – fantazie, představivost, zručnost, komunikační dovednosti

Reflexe:

Slabikové puzzle jsem vyzkoušela s žáky na začátku února. Každý dostal jednu tabulku a k ní obálku s kartičkami. Žáky okamžitě zaujaly části obrázku na kartičkách. Nejprve jsme si přečetli všechny předměty v tabulce. Následně jsem se žáků ptala, jestli je nenapadá, jak bychom mohli obrázek složit. Žáci se snažili najít souvislosti mezi předměty v rámečku a slabikou na kartičce. Většina žáků po krátké chvíli zjistila, že se jedná o počáteční slabiku slova v rámečku. Samovolně tedy začali připojovat počáteční slabiku s daným předmětem. Následně zjistili, že když slabiku otočí, získají první část ze složených puzzlí. Takto žáci postupovali, dokud nevytvořili celý obrázek se zvířátky.

Poté následovala živá diskuse o tom, kdo složil jaká zvířátka, která zvířátka už jsme viděli, která známe jen z televize, které zvířátko je nebezpečné, které líné atd. Tuto pomůcku hodnotím velmi pozitivně, především kvůli značnému zaujetí ze strany samotných žáků.

9.14 Ztracené slabiky

Tato pomůcka pracuje na principu rozkladu slova na slabiky. Nesoustředí se ale už na počáteční slabiku slova, nýbrž na slabiky uprostřed slova. Jako nápověda a propojení slova s konkrétním předmětem slouží pomocné obrázky.

Obrázek 24 Ztracené slabiky (foto autor).

Pomůcky: bílé papíry, počítač, obrázky, tiskárna

Popis:

Karty se slovem a k tomu příslušným obrázkem. V pravé části karty je nabídka tří slabik. V levé části pak obrázek a neúplné slovo, které žáci doplňují pomocí slabik z právě již zmíněné pravé části karty. Ke kartám je vhodné mít pro každé dítě sadu malých kolíčků. Z druhé strany karty je vždy označena správná odpověď.

Využití v praxi:

Pomůcku můžeme využívat pouze jako další zásobník slov nebo obrázků.

Typické využití této pomůcky spočívá v práci s kolíčky. Žáci si postupně berou karty, každý podle svého tempa. Rozkládají si slova na slabiky a následně určí chybějící slabiku. Určit chybějící slabiku můžeme pouze ústně, pokud pracujeme například s jedním žákem. Pokud ale využíváme pomůcku ve vyučovací hodině, je vhodné, aby měl každý žák minimálně jeden kolíček, který poté připne na vhodnou chybějící slabiku. Sám žák si může zkontrolovat správnost svého řešení otočením kartičky. Pro některé žáky bude samotná manipulace s kolíčkem poměrně náročná. Doporučuji tedy nejdříve procvičit připínání kolíčku na obyčejný tvrdý papír.

Rozvíjené oblasti: syntéza a analýza slov, hledání slabik uprostřed slova

Reflexe:

Pomůcku jsem využívala s žáky prvního ročníku zhruba v polovině školního roku. Dle mé zkušenosti si myslím, že je možné pomůcku využívat i dříve v prvním ročníku. Samozřejmě záleží na slovech, která na karty využijeme.

Nejprve jsme si s žáky zkusili připínání kolíčku na obyčejný tvrdý papír. Manipulace s kolíčkem žákům ale nečinila sebemenší potíže. Kartičky jsme si tedy položili na stůl a žáci si postupně brali kartičky a připínali kolíčky dle vlastního tempa. U některých těžších slov bylo potřeba zastavit se a společně si je vytleskat. Většinou ale žáci pracovali samostatně a sami si i kontrolovali správnost svého řešení.

9.15 Kostky

Hrací kostky jsou trojrozměrná pomůcka o délce hrany 8 cm. Jsou na nich základní písmena, která probíráme v Živé abecedě a na začátku Slabikáře. Slouží k vyvozování písmen, ale zejména pak k nácviku čtení prvních slabik. Značná výhoda využívání kostek v hodině českého jazyka je zejména jednoduchá manipulace s kostkami. Žák tak snadno a rychle střídá a vyměňuje jednotlivé slabiky. Spolu se čtením zapojuje žák také hmat, díky němuž dochází k propojení konkrétních písmen s dalšími smysly.

Obrázek 25 Kostky (foto autor).

Pomůcky: tvrdý bílý papír – krychlová síť s vybranými písmeny, tiskárna, počítač, nůžky

Popis:

Hrací kostky s písmeny obsahují část malé tiskací abecedy: souhlásky – m, l, s, p, t, j; samohlásky – a, e, i, o, u, y – krátké a dlouhé. Jsou určeny nejen pro výuku čtení v první třídě, ale i pro děti s výukovými obtížemi. Jsou také vhodným doplňkem pro skupinovou práci v hodině.

Využití v praxi:

S písmenkovými kostkami můžete hrát různé hry. Některé hry je možné hrát v prvním ročníku, jiné můžeme využít i ve vyšších ročnících nebo můžeme hry snadno modifikovat pro první ročník.

Například tyto:

Na které slovo myslím

Učitel nebo vybraný žák hodí kostkou. Všichni společně přečtou písmenko např. M, poté vyučující říká: Na které slovo myslím - začíná písmenem m, slovo je na 7 písmen, končí písmenem a. Žáci řešení nevykřikují, ale napíší na papír. Kdo jej napíše první správně,

může ho napsat na tabuli. Kdo vykřikne jakékoliv řešení nahlas, vypadává a jedno kolo nehraje.

Uhodni protiklad

Učitel nebo vybraný žák hodí kostkou. Všichni společně přečtou písmenko např. M, poté vyučující říká: Uhodni protiklad ke slovu malý. Žáci řešení nevykřikují, ale napíší na papír. Kdo napíše správné řešení na papír bez chyby, může ho napsat na tabuli, kde mezitím učitel napíše zadané slovo malý. Žák připiše velký. Kdo vykřikne jakékoliv řešení nahlas, vypadává a jedno kolo nehraje. Dále pak pokračujeme se slovy začínajícími písmenem M mocný, mohutný, moudrý atd.

Vymysli slovo podřazené

Učitel nebo vybraný žák hodí kostkou. Všichni společně přečtou písmenko např. S, poté vyučující říká: Napiš na lístek slovo podřazené ke slovu strom. Kdo napíše správné řešení na papír bez chyby, může jej napsat na tabuli, kde mezitím učitel napíše zadané slovo strom. Společně pak děti píší slova např. lípa, smrk, dub, javor atd. Kdo vykřikne jakékoliv řešení nahlas, vypadává. Hra by měla trvat maximálně 7 minut.

Slovíčkování (využitelné i v anglickém jazyce)

Učitel nebo vybraný žák hodí kostkou. Všichni společně přečtou písmenko se správnou výslovností. Následně žáci společně s učitelem vymýšlí slova, ve kterých písmeno slyšíme i píšeme. Hra může být začátkem pro vyhledávání slovíček ve slovníku.

Rozvíjené oblasti: Analýza a syntéza slov

Reflexe:

Pomůcku jsme v hodině využívali k několika činnostem. Nejdříve jsme se ale seznámili s kostkami, ukázali si, jaká písmena na kostkách můžeme vidět a zkusili jsme si s kostkami házet. Následně jsem vybrala kostku s písmeny m, l, s, p, t, j a hodila jsem kostkou. Na kostce padlo písmeno m. Slovo, které jsem si myslela, tedy začínalo na M a končilo na A (Maminka). Řekla jsem žákům, že mé slovo má sedm písmen, začíná na M a končí na A. Na tabuli jsem tedy napsala M _ _ _ _ A. Žáci hádali, které slovo to může být. Ptali se například: Je tam písmeno B? Tato činnost žáky velmi bavila a zapojovali se

aktivně všichni žáci. Později už žáci házeli kostkou a připravovali si na tabuli své hádanky. Pro některé žáky bylo náročné zapsat jen první a poslední písmeno slova a ostatní písmena vynechat. Doporučila jsem jim tedy napsat si slovo nejprve na mazací tabulku a následně hledané slovo napsat na tabuli. Takto už nedocházelo k chybám ve slovech a žáci tak mohli hádat, jaké slovo si spolužák připravil.

Poté každý žák obdržel čtyři kostky a jejich úkolem bylo vytvořit nějaké slovo pouze ze čtyř písmen. Každý dostal dvě kostky se samohláskami a dvě kostky se souhláskami. Nalezená slova jsme si společně zapisovali na tabuli. Vznikala například tato slova: máta, máma, lípa, táta, pálí, Míla, taje.

Následně žáci házeli opět kostkou se souhláskami m, l, s, p, t, j. Zadání znělo následovně: Na písmeno, které padne na kostkách, vymysli za dvě minuty co nejvíce slov a zapiš je na mazací tabulku. Tato činnost žáky velmi bavila. Jakákoliv činnost, která je postavena formou soutěže, je pro žáky velmi atraktivní.

Pomůcku tedy hodnotím pozitivně především kvůli nespočtu různých aktivit, ke kterým můžeme pomůcku využít. Také se mi líbí, že pomůcka je odlišná od těch ostatních a vyžaduje zcela jinou manipulaci, než jsou žáci zvyklí.

10 Závěr

Stěžejním cílem diplomové práce bylo vytvořit pomůcky pro analyticko-syntetickou metodu čtení. Podařilo se mi vytvořit patnáct funkčních pomůcek k výuce analyticko-syntetickou metodou čtení. Snažila jsem se, aby pomůcky byly různorodé a vyrobené z různých materiálů. Pochopitelně je ale nejvíce pomůcek vyrobeno z papíru, díky němuž jsou pomůcky velmi skladné a snadno přenositelné. Využívala jsem ale i pro mě dosud neznámé materiály jako například karimatky nebo pěnové papíry. Některé pomůcky jsou vyrobené pouze „ručně“, jiné pomůcky jsem vytvářela s pomocí počítače, především v programu Microsoft Word.

Cílem je ke každé pomůcce vytvořit didaktický komentář, který bude zahrnovat pomůcky potřebné k vytvoření učebních pomůcek, popis konkrétní pomůcky, způsoby využití pomůcky v praxi, rozvíjené oblasti a reflexi. Ke každé pomůcce jsem vytvořila didaktický komentář, který slouží jako průvodce ke konkrétní pomůcce. Nejprve jsem popsala pomůcky, které bude tvůrce potřebovat k vytvoření učebních pomůcek. Popis pomůcky poslouží jako stručný přehled všech materiálů, které k pomůcce patří, ale například se nevešly na fotografii konkrétní pomůcky. Dle mého názoru nejužitečnější a nejpraktičtější je přehled konkrétních činností využitelných v praxi. Díky této části může moje diplomová práce sloužit ostatním kolegům jako metodický materiál do výuky. Reflexe, které jsem sepsala na základě vyzkoušení konkrétních pomůcek ve výuce, popisují přínosy ale i případné nedostatky pomůcek. Do reflexí jsou zahrnuty také moje osobní doporučení, komentáře a postřehy.

Cílem je ověřit funkčnost a použitelnost pomůcek v praxi. Funkčnost a použitelnost pomůcek jsem ověřovala na Základní škole a mateřské škole v Božičanech v okrese Karlovy Vary. Pomůcky jsem ověřovala s žáky prvního ročníku od začátku ledna do konce března 2022. Všechny pomůcky považuji za kvalitně vytvořené, splňující svůj význam a využitelné v hodinách českého jazyka.

Cílem je vyhodnotit, které pomůcky žáky nejvíce osloví a zaujmou. Žáky jednoznačně nejvíce zaujaly pomůcky barevné, výrazné ale také pomůcky, které vyžadují manipulaci s určitým předmětem. Konkrétně jsou to pomůcky: vláček, pexeso, tabulky s kolíčky, hrníčky, dopravní prostředky, tabulka značek, slabikové puzzle a kostky.

Cílem je opravit a vylepšit pomůcky, které nebudou plně funkční nebo budou mít nějakou vadu. S touto problematikou jsem se setkala celkem u třech pomůcek a to konkrétně: hrníčky, dopravní prostředky a barevná písmenková tabulka. U těchto pomůcek došlo například k nedostatečnému upevnění obrázku na špachtli, nesprávné velikosti kartiček k tabulce nebo prosvítajícímu správnému řešení na druhou stranu papíru. Všechny tyto vady jsem po vyzkoušení pomůcek odstranila. Obrázky jsem upevnila, vytvořila jsem vhodnou velikost kartiček k tabulce a správná řešení jsem označila pouze obyčejnou tužkou. Nejednalo se tedy o obsahové chyby, ale spíše o chyby výrobní.

Tvořením pomůcek pro analyticko-syntetickou metodu čtení jsem se sama připravila na moje působení v prvních třídách. Získala jsem ale také praktickou průpravu pro vyučování v prvním ročníku, přehled ve využívaných metodách výuky čtení a sama jsem se přesvědčila o potřebě a efektivnosti učebních pomůcek ve výuce. Věřím, že moje práce inspiruje ostatní kolegy k tvorbě pomůcek, ať už těch mých nebo vlastních.

Seznam použitých informačních zdrojů

BOGDANOWICZ, Marta a Jana SWIERKOSZOVÁ. Metoda dobrého startu. Ostrava: Kasimo. s.r.o. 1998. ISBN: 80-902497-0-1.

DOSTÁL, Jiří. Multimedia, hypertext and hypermedia teaching aids—current trend in education. *Journal of Technology and Information Education*, 2009.

DOSTÁL, Jiří. Učební pomůcky a zásada názornosti. Jiří Dostál, 2008.

FABIÁNKOVÁ, Bohumíra a Miroslava NOVOTNÁ. Výuka čtení a psaní na 1. stupni základní školy. Brno: Paido, 1999. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-64-8

FASNEROVÁ, Martina. *Prvopočáteční čtení a psaní*. Praha: Grada, 2018. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0289-1.

FRÜHAUFOVÁ, Věra, Eva MRÁZOVÁ a Jana MIŇHOVÁ. Vybrané pedagogické a psychologické problémy výuky elementárního čtení a psaní. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 1991. ISBN 80-7044-027-9.

GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2010.

HOŘÍNKOVÁ, Ivana. INOVATIVNÍ PŘÍSTUP V HODNOCENÍ CHYB A SEBEKOREKCI PŘI ČTENÍ. *PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA A EVALUACE 2016*.

HOŘÍNKOVÁ, Ivana. Inovativní přístup v hodnocení chyb a sebekorekci při čtení. 2016.

JEDLIČKA, Josef. Úvod do metodiky elementárního čtení a psaní. Ostrava: Pedagogická fakulta, 1972.

JUCOVIČOVÁ, Drahomíra a Hana ŽÁČKOVÁ. Je naše dítě zralé na vstup do školy?. 1. vyd. České Budějovice: Grada Publishing, a. s., 2014. ISBN 978-80-247-4750-7.

KANTOR, Jiří, Matěj LIPSKÝ a Jana WEBER. Základy muzikoterapie. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 295 s. ISBN 9788024728469.

KOŘÍNEK, Miroslav a Zdeněk KŘIVÁNEK. Didaktika prvopočátečního čtení a psaní. 2. přeprac. vyd. Praha: SPN, 1989. ISBN 80-7066-052-X.

KRCHOVÁ, Alžběta. Metodou splývavého čtení (sfumato) se dá vyučovat i na základní škole praktické. 2015.

KŘIVÁNEK, Zdeněk a Radka WILDOVÁ. Didaktika prvopočátečního čtení a psaní. Praha: Univerzita Karlova, 1998. ISBN 80-86039-55-2.

KŘIVÁNEK, Zdeněk. Mimotřídní práce v počátečním čtení a u žáků s obtížemi ve čtení: metodický materiál pro učitele a vychovatele 1. stupně základní školy. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. ISBN 80-7066-175-5.

KŘIVÁNEK, Zdeněk. Mimotřídní práce v počátečním čtení, Pedagogická fakulta UK, Praha 1997.

KUJAL, Bohumír a kol. Pedagogický slovník 2. díl. vyd. neuvedeno. Praha: SPN, 1967.

MIKULENKOVÁ, Hana. Český jazyk a literatura v prvním ročníku: Příručka pro učitele. Olomouc: Prodos, 1994. ISBN 80-85806-04-5.

MRÁZOVÁ, Eva. Kapitoly z didaktiky prvopočátečního čtení. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2000.

NAVRÁTILOVÁ, Mária. Písanka pro 1. ročník ZŠ: Písanka 1 - 6. 2. vyd. Praha: ABC Music, v.o.s., 2013.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 978-80-262-0403-9.

SACKS, Oliver. *Muž, který si pletl manželku s kloboukem a jiné klinické povídky*. Praha: Mladá fronta, 1993. ISBN 80-204-0366-3.

SANTLEROVÁ, Květoslava. *100 didaktických her ve výuce čtení a psaní: Příručka pro učitele základních a středních škol*. Brno: Učebnice a knihy, 1993.

SANTLEROVÁ, Květoslava. *Metody ve výuce čtení a psaní*. Brno: Paido, 1995. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-05-2.

SWIERKOSZOVÁ, Jana. Neklidné dítě. Vyd. 1. Ostrava: Kasimo, 2000.

TOMKOVÁ, Anna. Program Čtením a psaním ke kritickému myšlení v primární škole, Pedagogická fakulta UK, Praha, 2007, ISBN 978-80-7290-315-3

VARGOVÁ, Mária. Metodika pracovnej výchovy a pracovného vyučovania. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa. 2007. ISBN 80-8094-046-0.

WAGNEROVÁ, Jarmila. Jak naučit číst podle genetické metody. Plzeň: ZČU, 1997.

WAGNEROVÁ, Jarmila. *Metodická příručka k učebnici Učíme se číst pro 1. ročník základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2006. ISBN 80-7235-001-3.

WILDOVÁ, Radka, ed. Aktuální problémy didaktiky prvopočátečního čtení a psaní. Praha: Univerzita Karlova, 2002. ISBN 80-7290-103-6.

WILDOVÁ, Radka. Rozvoj pregramotnosti a počáteční čtenářské gramotnosti v kurikulu evropských zemí. *Pedagogika*, 2012.

NAKONEČNÝ, Milan. Lexikon psychologie. 2., podstatně rozš. vyd. Praha: Vodnář, 2013. ISBN 978-80-7439-056-2.

Internetové zdroje:

FLOSSLEROVÁ, Dobruška. Kostky s písmeny. [Online]. [Cit. 20. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.ucebnicemapy.cz/ucebnice-pro-zakladni-skoly/cesky-jazyk-zs/cesky-jazyk-pro-1.-rocnik-zs/kostky-s-pismeny-6014.html>.

HORŮNKOVÁ, Ivana. Genetická metoda čtení. [Online]. [Cit. 10. 1. 2022]. Dostupné z: <https://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=3234&HSESSID=0f25f5ca140ceb2f5e2a53fa17d088d>

SYROVÁ, Lenka. MLSP - hexagony. [Online]. [Cit. 21. 2. 2022]. Dostupné z: <https://lesynapadu.cz/produkt/cj-geneticka-metoda/mlsp-hexagony>.

SYROVÁ, Lenka. MLSP - Obrázkové skládačky. [Online]. [Cit. 10. 1. 2022]. Dostupné z: <https://lesynapadu.cz/produkt/cj-geneticka-metoda/mlsp-obrazkovskladacky>.

SYROVÁ, Lenka. Obrázková skládačka slov z písmen. [Online]. [Cit. 10. 1. 2022]. Dostupné z: <https://lesynapadu.cz/produkt/cesky-jazyk/obrazkova-skladacka-slov-z-pismen>.

SYROVÁ, Lenka. Slova ukrytá v housenkách. [Online]. [Cit. 21. 2. 2022]. Dostupné z: <https://lesynapadu.cz/produkt/cj-geneticka-metoda/slova-ukryta-v-housenkach>.

WILDOVÁ, Radka. 28.7.2004. Některé didaktické problémy výuky prvopočátečního čtení. [Online]. [Cit. 10. 1. 2022]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/31/NEKTERE-DIDAKTICKE-PROBLEMY-VYUKY-PRVOPOCATECNIHO-CTENI.html/>.

Přílohy

Příloha 1 Vzor pozorovacího formuláře.

Pozorovací formulář

Místo:	
Čas:	
Datum:	
Jméno pozorovatele:	
Název pomůcky:	

Pozorované jevy:

Funkčnost a použitelnost pomůcky	
Zaujetí/oslovení pomůckou	
Úskalí pomůcky, nutné opravy	
Ostatní komentáře/postřehy	